

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

RYTIS ŠEŠKAITIS
Teisės ir valdymo studijų programa

**ATLIKĖJŲ TEISIŲ KOLEKTYVINIS ADMINISTRAVIMAS. DABARTIS IR
PERSPEKTYVA**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Doc. dr. Jūratė Usonienė

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. ATLIKĖJAS KAIP GRETUTINIŲ TEISIŲ SUBJEKTAS.....	6
1.1. ATLIKĖJŲ TEISIŲ APSAUGOS ATSIKIRADIMO IR VYSTYMO SI ISTORINĖS APLINKYBĖS.....	6
1.2. ATLIKĖJO SAŲOKA.....	13
1.3. ATLIKĖJŲ TEISIŲ OBJEKTAI.....	15
1.4. ATLIKĖJŲ TEISĖS.....	17
1.4.1. ATLIKĖJŲ ASMENINĖS NETURTINĖS TEISĖS IR JŲ APSAUGOS TERMINAI.....	17
1.4.2. ATLIKĖJŲ TURTINĖS TEISĖS IR JŲ APSAUGOS TERMINAI.....	18
1.4.3. ATLIKĖJŲ TURTINĖMS TEISĖMS REIKŠMINGIAUSIOS ES DIREKTYVŲ NUOSTATOS.....	24
2. KOLEKTYVINIS ADMINISTRAVIMAS KAIP PAGRINDINIS ATLIKĖJŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMO ELEMENTAS.....	27
2.1. KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO PAGRINDIMAS.....	27
2.2. KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO ORGANIZACIJŲ VYSTYMO SI ISTORIJA BEI DABARTIS.....	28
2.3. KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO SAŲOKA IR BRUOŽAI.....	30
2.4. ATLIKĖJŲ TEISIŲ KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO FUNKCIJOS.....	32
3. ATLIKĖJŲ TEISIŲ KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO ORGANIZACIJŲ SANTYKIAI SU NARIAIS IR NAUDOTOJ AIS.....	34
3.1. KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO ORGANIZACIJOS IR JOS NARIŲ SANTYKIAI.....	35
3.1.1. KOLEKTYVIAI ADMINISTRUOJAMOS ATLIKĖJŲ TEISĖS.....	35
3.1.2. NARYSTĖ KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO ORGANIZACIJOJE.....	36
3.1.3. TURTINIŲ TEISIŲ PERDAVIMAS.....	39
3.2. KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO ORGANIZACIJOS IR NAUDOTOJŲ SANTYKIAI.....	40
3.2.1. SUTARČIŲ TIPAI.....	40
3.2.2. TARIFŲ NUSTATYMAS IR DERYBOS SU NAUDOTOJ AIS.....	41
3.3. SURINKTO ATLYGINIMO PASKIRSTYMAS TEISIŲ TURĖTOJAMS.....	42
3.4. KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO IŠLAIDOS.....	45
3.5. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS.....	46
4. ATLIKĖJŲ TEISIŲ KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO ATEITIES PERSPEKTYVOS.....	48
4.1. PROBLEMIŠKŲ SRIČIŲ ANALIZĖ.....	48
4.2. NAUJI ATLIKĖJŲ TEISIŲ PANAUDOJIMO BŪDAI IR JŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS.....	49
4.3. ATLIKĖJŲ TEISIŲ KOLEKTYVINO ADMINISTRAVIMO PERMAINOS.....	51
IŠVADOS.....	55
LITERATŪROS SAŲAŠAS.....	57
SANTRAUKA.....	62
SUMMARY.....	63

Ivadas

Temos aktualumas. Muzika šiandieniniame mūsų gyvenime užima vis daugiau vietos. Atlikėjų pasirodymai, jų atlikimų įrašai, fonogramos tapo neatskiriama mūsų kasdieninio gyvenimo ir laisvalaikio dalimi. Muziką mes girdime visur, pradedant telefono signalu, rytine radijo laida automobilyje, pietaujant kavinėje, žaidžiant boulingą, apsiperkant parduotuvėje, skrendant lėktuvu, dalyvaujant įvairiuose kultūriniuose ar sporto renginiuose ir baigiant televizijos laida prieš užmiegant. Todėl nenuostabu, jog muzika, kaip ir visa kultūra, pastaraisiais dešimtmečiais pradėta vertinti kaip ekonominiam bei kultūriniam žmonijos vystymuisi labai svarbus veiksnys. Dėl šios priežasties muzika, kaip ir bet kuri kita vertybė, o taip pat asmenys, kurių dėka ji atsiranda, reikalauja deramo dėmesio bei tinkamos apsaugos.

Nors kūryba būdinga žmogui nuo jo pat egzistencijos pradžios, tiek teisine, tiek ekonomine prasme muzikos, o ypač ją atliekančių asmenų teisių apsauga yra palyginti naujas šiandieninio pasaulio reiškiny.

Reglamentuojant atlikėjų, o ir apskritai intelektinės nuosavybės teises, susiduriama su nuolatos vis tobulėjančiomis technologijomis ir dėl to besikeičiančiais intelektinės nuosavybės panaudojimo būdais. Visa tai reikalauja nuolatinio ir operatyvaus tiek tarptautinės bendruomenės, tiek nacionalinės valdžios dėmesio.

Tuo tarpu, atlikėjų teisių apsaugos priešininkai nuolat viešai reiškia nuomonę, neva atlikėjai piktnaudžiauja savo teisėmis, ir apskritai, kad tokia apsauga yra netikslinga. Nuogaustaujama, kad tūkstančiai atlikėjų, pasinaudodami jiems suteiktomis per didelėmis teisėmis, uždraus naudotis jų atlikimo įrašais¹. Kadangi tokie argumentai yra nesuderinami su paprastais ir plačiai išbandytais šių teisių kolektyvinio administravimo metodais, ir tuo pačiu jie prieštarauja sveikam protui, todėl šiame darbe atlikėjų teisių reikalingumo klausimas nebus kvestionuojamas.

Darbe pateikiama dabartinio atlikėjų teisių apsaugos reglamentavimo bei šių teisių kolektyvinio administravimo analizė leis atsakyti į klausimus, ar toks reglamentavimas yra pakankamas šiandien, ir kokios yra ar galėtų būti šių teisių apsaugos perspektyvos rytoj.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra, atsižvelgiant į istorines raidos aplinkybes, išsamiai išanalizuoti dabartinį atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo reglamentavimą tiek tarptautiniu, tiek regioniniu lygiu bei atsakyti į klausimą: ar atlikėjų teisių reglamentavimas bei šių teisių kolektyvinis administravimas dabartinėje situacijoje yra pakankamas atlikėjų turtiniams interesams

¹ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 1.

apsaugoti; bei ištirti kokios yra atlikėjų turtinių teisių reglamentavimo bei šių teisių kolektyvinio administravimo organizacijų ateities perspektyvos.

Darbo tikslui pasiekti bus spendžiami šie **uždaviniai**:

- 1) apibrėžti atlikėjo ir jo teisių kolektyvinio administravimo sampratą;
- 2) apibūdinti atlikėjų teisių ir jų kolektyvinio administravimo tarptautinį, regioninį ir nacionalinį reglamentavimą;
- 3) įvertinti atlikėjų ir naudotojų padėtį atlikėjų teisių įgyvendinimo kontekste;
- 4) įvardinti pagrindines šių dienų kolektyvinio administravimo problemas ir kliūtis efektyvesniam administravimui.

Mokslinis tyrimas orientuotas į Europos šalyse (ypatingai Lietuvoje) veikiančių atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų teisinį reglamentavimą, organizacijų santykių su nariais (atlikėjais) bei teisių naudotojais problemų identifikavimą.

Siekiant minėtų tikslų, darbe nagrinėjami trys **objektai**:

Pirmasis objektas – tai atlikėjų teisių teisinio reguliavimo pagrindai, tarptautiniai, regioniniai ir nacionaliniai teisės aktai, istoriniai teisių atsiradimo aspektai bei šių teisių galiojimo terminai.

Antrasis objektas – atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų ir jos narių santykis tarptautinės, regioninės ir nacionalinės teisės aspektu. Analizuojama kaip ir kurie atlikėjų turtiniai interesai yra tenkinami kolektyvinio administravimo būdu, nagrinėjama kolektyvinio administravimo organizacijos sandara, jos funkcijos, veiklos metodai, atlyginimo surinkimas ir paskirstymas, tarptautinis bendradarbiavimas. Dėl ribotos darbo apimties, kolektyvinio administravimo organizacijos veikla nenagrinėjama konkurencijos teisės ar atlikėjų teisių gynimo aspektais. Dėl tos pačios priežasties turtinių teisių apribojimai taip pat nepatenka į šio darbo nagrinėjimo sritį.

Trečiasis objektas – atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo ateities perspektyvos rengiamų tarptautinės ir regioninės teisės aktų aspektu.

Darbe remiamasi įvairiais teisės aiškinimo ir tyrimo **metodais**. Pagrindiniai metodai yra: *lyginamasis*, jo pagalba teisės aktai analizuojami lyginant jų tarpusavio nuostatas. Įvertinant teisės normą bendrojoje teisės normų sistemoje naudojamas *sisteminis* metodas. *Istorinis* metodas naudojamas analizuojant istorines atlikėjų teisių atsiradimo ir vystymosi aplinkybes. Darbe taip pat naudojamas *teleologinis* metodas, padedantis atskleisti tikruosius teisės aktų rengėjų tikslus ir motyvus.

Darbo originalumas ir naujumas. Lietuvoje atlikėjų teisių kolektyvinis administravimas iki šiol išsamiai analizuotas nebuvo. Autoriui žinomi darbai apsiriboja publicistiniu stiliumi,

kuriuose atlikėjų teisių kolektyvinis administravimas analizuojamas kitų intelektualinės nuosavybės teisių turėtojų (pavyzdžiui, autorių) teisių analizės kontekste. Šiame darbe atlikėjų teisių kolektyvinis administravimas nagrinėjamas, kaip atskiras ir savarankiškas teisių įgyvendinimo mechanizmas. Darbe pagrindinis dėmesys, remiantis teorine analize, skiriamas praktinei kolektyvinio administravimo organizacijų veiklai bei atlikėjų turtinių teisių reguliavimui, kuris garantuoja atlikėjų teisėtą interesų apsaugą ir įgyvendinimą.

Šaltiniai. Lietuvoje iki šiol vis dar labai trūksta literatūros, tyrimų bei mokslinių darbų šia tema, o esantys darbai apsiriboja labiau publicistiniais nei teisiniu stiliumi. Lietuvos teismų praktikos, susijusios su atlikėjų teisių kolektyviniu administravimu praktiškai nėra. Iki 2007 m. pabaigos nei viena byla susijusi su atlikėjų teisių kolektyviniu administravimu nebuvo pasiekusi Lietuvos Aukščiausiojo teismo, ir vos viena byla buvo nagrinėjama apeliacine tvarka².

Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo problemos, nuo tada, kai Lietuva 1998 m. gruodžio 22 d. ratifikavo 1961 m. Romos konvenciją³, nebuvo išsamiai išnagrinėtos. Literatūros trūkumą autorius savo darbe iš dalies kompensuoja praktine patirtimi dirbant teisinį darbą Lietuvos gretutinių teisių asociacijoje⁴: tiesiogiai bendraujant tiek su kolegomis iš giminingų užsienio organizacijų, tiek su pačiais teisių turėtojais bei jų teisių objektų naudotojais, o taip pat atstovaujant teisių turėtojams teisminėse instancijose.

Darbe, analizuojant klausimus, vadovaujama įvairiais teisės šaltiniais: pozityviaja teise – tarptautinėmis sutartimis, Europos Sąjungos bei nacionaliniais teisės aktais; teisės doktrina bei teismų praktika.

Tikrinama **hipotezė**, jog dabartinis atlikėjų teisių reglamentavimas bei šių teisių kolektyvinis administravimas yra pakankamas atlikėjų turtiniams interesams apsaugoti.

Darbo pabaigoje, autorius pateikia išvadas apie dabartinį atlikėjų teisių kolektyvinį administravimą bei jo perspektyva.

² Vilniaus apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A²⁹-896/07 Lietuvos gretutinių teisių asociacija v. AB-firma „Viti“.

³ Tarptautinė konvencija „Dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-249.

⁴ Lietuvos gretutinių teisių asociacija AGATA yra kolektyvinio administravimo organizacija, atstovaujanti Lietuvos ir užsienio atlikėjams ir fonogramų gamintojams.

1. Atlikėjas kaip gretutinių teisių subjektas

Prieš pradėdant nagrinėti atlikėjų teisių kolektyvinį administravimą, visų pirma, būtina išsiaiškinti atlikėjų teisių atsiradimo ir vystymosi istorines aplinkybes bei teisinį reglamentavimą, apibrėžti atlikėjo sąvoką, bei išnagrinėti jam suteiktas teises.

1.1. Atlikėjų teisių apsaugos atsiradimo ir vystymosi istorinės aplinkybės

XIX – XX amžiuose vykusios sparti naujų technologijų plėtra nulėmė iki tol praktiškai neegzistavusias situacijas. Atsirado labai daug žadanti galimybė materializuoti muziką, kuri iki tol egzistavo tik „gyvu“ pavidalu, o jos atlikėjas nesudėtingai galėdavo kontroliuoti savo atlikimų panaudojimą⁵. Dėl šios aplinkybės ilgainiui ėmėsi kurtis įvairios įrašų kompanijos, kurios ieškojo naujų talentų, ir leido jų darbo vaisius pažinti vis platesniam visuomenės ratui. Tai buvo lyg revoliucija, leidusi muzikai iki tol buvusiai „tarp keturių sienų“ pasklisti po visą žemės atmosferą.

Šia galimybe iš pradžių buvo sužavėti visi – tiek atliekantys, tiek gaminantys, tiek ir klausantys ar naudojantys. Tačiau, ilgai netrukus buvo suprasta, kad vienu „pasitenkinimas“ tokia galimybe trunka ilgiau nei kitų. Nuskriausti šioje situacijoje pasirodė tie, kurių pastangomis viskas ir prasidėjo. Atsiradus įrašams pastebimai sumenko gyvo atlikimo, kuris ekonomine prasme yra vienas svarbiausių atlikėjui, paklausa. Šios aplinkybės iš esmės ir lėmė atlikėjų teisių apsaugos atsiradimo pradžią, bei tolimesnę apsaugos vystymąsi.

Vis spartesnis technologijų tobulėjimas leido įrašus daryti vis pigiau ir paprasčiau, kol galų gale tai tapo prieinama net ir namų vartotojams. Iškilo dar viena problema – kartą išleistą atlikimą galėjo atgaminti praktiškai bet kas. Tai labai sumažino atlikimo įrašo (fonogramos), ir dar labiau (jau prieš tai sumažėjusią) gyvo atlikimo ekonominę vertę.

Atlikėjams bei jų atstovams neteko ilgai galvoti apie tai, nuo ko reikėtų pradėti sprendžiant šią susidariusią situaciją. Kadangi autorių teisėmis buvo susirūpinta kur kas anksčiau ir jų apsauga jau buvo toli pažengusi, atlikėjams beliko pasekti autorių pavyzdžiu. Būtent tai ir paskatino atlikėjus burtis draugėn.

Tokiu būdu XX a. antroje pusėje atsirado nauja teisių kategorija – gretutinės teisės⁶. Šiandien kartu su atlikėjais šiai kategorijai taip pat priklauso ir fonogramų gamintojai, transliuojančios organizacijos bei audiovizualinių kūrinių gamintojai.

⁵ Arnold, R. Performers' Rights. London: Sweet & Maxwell, 1997. P. 4.

⁶ Angl. – related rights, neighbouring rights.

Gretutinės teisės suprantamos kaip esančios greta „pirmųjų“ – autoriaus teisių Svarbu pabrėžti šių teisių hierarchiją, kuri nekinta: gretutinės teisės gali būti įgyvendinamos tik nepažeidžiant autoriaus teisių⁷. Nors autoriams ir atlikėjams suteiktos skirtingos teisės, autorių teisių ir gretutinių teisių panašumas išryškėja turint omenyje tai, kad autorius ir atlikėjas gali būti vienas ir tas pats asmuo⁸. Šiuo atveju asmuo naudosis tiek autoriaus, tiek atlikėjo teisėmis.

Pirmuoju ir iki šiol svarbiausiu teisės aktu, kuris įtvirtino atlikėjų teises, tapo Tarptautinė Konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančių organizacijų apsaugos⁹, dar kitaip vadinama „1961 m. Romos konvencija“ arba „Gretutinių teisių konvencija“. Šis teisės aktas buvo priimtas 1961 m. spalio 26 d. Romoje vykusioje Diplomatiniėje konferencijoje, o įsigaliojo 1964 m. gegužės 18 d. Šiuo metu prie šios atlikėjų teisių apsaugai itin svarbios konvencijos yra prisijungusios jau 86 pasaulio šalys¹⁰. Tačiau tenka pastebėti, jog kelias iki konvencijos priėmimo buvo labai ilgas ir pakankamai komplikotas.

Pirmosios idėjos bei pirmieji raginimai reglamentuoti gretutinių teisių apsaugą pasigirdo kur kas anksčiau nei buvo priimta 1961 m. Romos konvencija. Pasiūlymai buvo pradėti svarstyti dar pačioje XX amžiaus pradžioje¹¹. Taigi, prirėkė daugiau nei pusės amžiaus tam, kad šie pasiūlymai ir idėjos įgautų konkrečią juridinę formą.

Visų pirma, minėti pasvarstymai, idėjos bei pasiūlymai dėl gretutinių teisių apsaugos buvo inspiruoti galvojant apie atlikėjus. Jų situacija dėl naujų išradimų, tokių kaip gramofonas, kinematografas ar radiofonas, pasikeitė pirmiausia¹². Plokštelės, kinematografas, radijas suteikė daug naujų galimybių, ir gana greitai tapo „gyvo“ ir vienkartinio atlikimo pakaitalu. Netrukus tai radikaliai pakeitė atlikėjų profesinės veiklos sąlygas. Šie pokyčiai iš esmės labiausiai buvo susiję su sumažėjusiu atlikėjų užimtumu bei didėjančiu nedarbu. Laikotarpis po Pirmojo pasaulinio karo, kurio metu vyravęs didelis nedarbas dar labiau pablogino atlikėjų dalią, tapo kritiniu.

Pasiūlymai dėl atlikėjų teisių apsaugos virto konkrečiais ir primygtiniais reikalavimais. Kadangi problema labiausiai susijusi su užimtumu, buvo nuspręsta prašyti Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) pagalbos. Pastaroji organizacija negalėdama ignoruoti susiklosčiusios

⁷ Mizaras, V. Gretutinės teisės. Paskaitų medžiaga // http://www.tf.vu.lt/failai/6%20tema_Gretutinesteises.pdf Prisijungimo laikas 2007-10-24.

⁸ Pvz. kai dainininkas atlieka kūrinį, kurį jis pats parašė.

⁹ Tarptautinė konvencija „Dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-249.

¹⁰ International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms Broadcasting Organisations. Status on April 13, 2007 // <http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/rome.pdf> Prisijungimo laikas: 2007-12-04.

¹¹ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 6.

¹² Ten pat. P. 9.

ekonominės ir socialinės situacijos pradėjo ją spręsti tarptautiniu mastu. Kiek vėliau prie klausimo sprendimo prisijungė tokios organizacijos kaip Tarptautinis Berno Sąjungos biuras, Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas¹³, Tarptautinė autorių ir kompozitorių draugijų konfederacija¹⁴, Tarptautinė fonografijos pramonės federacija¹⁵. Tačiau prasidėjęs Antrasis Pasaulinis karas vėl kuriam laikui atidėjo problemos sprendimą.

Pasibaigus karui klausimas dėl atlikėjų ir kitų gretutinių teisių subjektų apsaugos buvo nagrinėjamas iš naujo. Pirminio pasiūlymo, atlikėjų teisių apsaugai taikyti autorių teisę išplečiant 1886 m. Berno konvenciją buvo atsisakyta. Tam priešinosi įvairios autorių bendruomenės¹⁶. Vietoj to nuspręsta ieškoti būdų, kaip geriau užtikrinti atlikėjų, fonogramų gamintojų bei transliuojančių organizacijų teises nepažeidžiant autorių teisių. Tokiu būdu atsirado sąvoka „teisė, gretutinė autoriaus teisei“¹⁷. 1951 m. buvo priimtas preliminarus Romos konvencijos projektas. Galiausiai 1960 m. ekspertų komitetas sudarytas iš BIRPI¹⁸, UNESCO¹⁹ ir TDO, susitiko Hagoje bei parengė projektą, kuris, kaip paaiškėjo vėliau, tapo esminiu Romos konvencijos pagrindu. Ilgus metus trukusių debatų, įvairių tyrimų ir derinimų pasekmė – 1961 m. Romos konvencija buvo priimta.

Tuo tarpu Lietuvoje 1961 m. Romos konvencija buvo ratifikuota²⁰ 1998 m. gruodžio 22 d., o įsigaliojo 1999 m. liepos 22 d. Tai buvo labai svarbus įvykis visiems Lietuvos atlikėjams (o tuo pačiu ir kitiems gretutinių teisių subjektams - fonogramų gamintojams bei transliuojančioms organizacijoms). Romos konvencijos nuostatos netrukus buvo perkeltos į Lietuvos nacionalinius teisės aktus, o tai leido atlikėjams užtikrinti deramą teisių apsaugą. Būtent su 1961 m. Romos konvencijos ratifikavimu siejama reali atlikėjų teisių apsaugos reglamentavimo pradžia Lietuvos Respublikoje.

Prabėgus dešimtmečiui po Romos konvencijos priėmimo, 1971 m. buvo priimta dar vienas gretutinių teisių apsaugą reglamentuojantis tarptautinis teisės aktas - Konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo, dar kitaip vadinama „Fonogramų

¹³ Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas (UNIDROIT) – tai nepriklausoma tarpvyriausybė organizacija. Jos paskirtis – nagrinėti poreikius ir metodus siekiant modernizuoti, derinti ir koordinuoti privatinę ir ypač komercinę teisę tarp valstybių ir valstybių grupių.

¹⁴ Pranc. CISAC – Confédération Internationale des Sociétés d’Auteurs et Compositeurs.

¹⁵ Angl. IFPI – International Federation of the Phonographic Industry.

¹⁶ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 7.

¹⁷ Ten pat. P. 6 – 13.

¹⁸ Angl. – United International Bureaux for the Protection of Intellectual Property – Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos pirmtakas.

¹⁹ Angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija, įkurta Jungtinėse Tautose 1945 m. siekiant skatinti bendradarbiavimą tarp skirtingų tautų švietimo, mokslo, kultūros ir komunikacijų srityse.

²⁰ Lietuvos Respublikos tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-236.

konvencija“ arba „Ženevos konvencija“²¹. Kadangi, minėta konvencija, nors ir naudinga atlikėjams, tačiau jų teisių apsaugos reglamentavimo nepaprastai, ji darbe plačiau nenagrinėjama. Reikėtų tik priminti, jog ši konvencija yra skirta fonogramų gamintojų teisių apsaugai kiek tai susiję su neteisėtu fonogramų kopijavimu, dar kitaip vadinamu „piratavimu“. Ši konvencija numatė tris baustinius veiksmus, nuo kurių apsaugos objektas, t. y. pirmasis ir legalus fonogramos gamintojas yra saugomas: 1) fonogramos kopijavimas (gamyba) be gamintojo leidimo; 2) šių kopijų importavimas ir 3) viešas platinimas²².

Kitas atlikėjų teisių apsaugai svarbus tarptautinis teisės aktas, tai 1994 m. balandžio 15 d. pasirašyta Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis²³. Šios sutarties 1 C priedas „Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba“ (toliau – TRIPS²⁴) pirmą kartą tarptautiniu lygmeniu buvo panaudotas suderinti nacionalinius intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdus. Šioje sutartyje buvo numatytos tam tikros minimalios taisyklės dėl intelektinės nuosavybės teisių, susijusių su prekyba, apsaugos. Kai kurios iš jų labai svarbios atlikėjams. Be to, tai pirmasis teisės aktas, kuriame išsamiai reguliuojami teisių gynimo klausimai²⁵.

Lietuvos Respublikos Seimas TRIPS sutartį ratifikavo²⁶ 2001 m. balandžio 24 d. kaip sudėtinę Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties dalį. Sutartis Lietuvai įsigaliojo 2001 m. gegužės 31 d.

Atlikėjų teisių apsaugos požiūriu viena svarbiausių tarptautinių sutarčių galima laikyti 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartį²⁷.

Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (toliau – PINO²⁸) atlikimų ir fonogramų sutartis (toliau – PAFS²⁹, PAF sutartis) buvo priimta Ženevoje 1996 m. gruodžio mėnesį PINO diplomatinėje konferencijoje, į kurią buvo susirinkusios 127 valstybių delegacijos spręsti autorių

²¹ Konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo // Valstybės žinios. 1999, Nr. 82-2416. (Lietuvoje Fonogramų konvencija buvo ratifikuota 1999 m. balandžio 13 d., o įsigaliojo 2000 m. sausio 27 d. (Lietuvos Respublikos Konvencijos dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 82-2410.))

²² Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 122.

²³ Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.

²⁴ Angl. Agreement on Trade-Related-Aspects of Intellectual Property Rights.

²⁵ Arnold, R. Performers' Rights. London: Sweet & Maxwell, 1997. P. 33.

²⁶ Lietuvos Respublikos bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1947), Baigiamojo dokumento, išreiškiančio daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus, Sutarties dėl civilinės aviacijos orlaivių prekybos, Lietuvos prisijungimo prie Marakešo sutarties, įsteigiančios Pasaulio prekybos organizaciją, protokolo, Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos Valstijų supratimo memorandumo dėl geografinių nuorodų apsaugos ir darbo grupės dėl Lietuvos stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją ataskaitos ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1619.

²⁷ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 95-2970.

²⁸ Angl. WIPO - World Intellectual Property Organization.

²⁹ Angl. trumpinys WPPT - WIPO Performances and Phonograms Treaty.

teisių ir gretutinių teisių apsaugos klausimų. Ši sutartis įsigaliojo 2002 m. gegužės 20 d. ir šiuo metu prie jos yra prisijungusios 62 šalys³⁰.

1996 m. PAF sutartis daugeliu bruožu panaši į Romos konvenciją bei Pasaulio prekybos organizacijos sutartį dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Tačiau PAF sutartyje, kurios nuostatos nei vienu atveju nesumažino 1961 m. Romos konvenciją pasirašiusių šalių išipareigojimų, buvo kur kas labiau išplėsta atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsauga. Lyginant su prieš tai priimtomis tarptautinėmis sutartimis, tai buvo didelis ir reikalingas žingsnis pirmyn³¹.

Įtakos 1996 m. PAF sutarties atsiradimui, kaip ir anksčiau priimtoms tarptautinėms sutartims, turėjo ekonominių, socialinių ir kultūrinių veiksnių pokyčiai, o tiksliau – dar labiau patobulėjusi technologijų raida. Šiuo atveju, pagrindiniu faktoriumi tapo interneto atsiradimas, skaitmeninis gretutinių teisių objektų atgaminimas, transliavimas internetu, galimybė internetu perduoti fonogramas jas paverčiant į „vienetukus“ ir „nuliukus“. Šios permainos, be abejo, darė ir iki šiol tebedaro didžiulę įtaką naudojantis atlikimais ir fonogramomis. Tuo tarpu atlikėjų teisių apsauga dėl naujų technologijų tapo dar labiau pažeidžiama³². Todėl 1996 m. PAF sutartis siekė kuo veiksmingiau ir vienodžiau sureguliuoti minėtą įtaką, suteikiant deramą apsaugą atlikimams ir fonogramoms.

Daugelis interneto vartotojų manė (o kai kurie taip mano iki šiol), kad gali nevaržomai naudotis internete rastomis media rinkmenomis. Tačiau PAF sutartis tokią nuomonę paneigia. Dėl šios priežastis, pasaulio spauda, įdėmiai sekusi sutarties priėmimą, ją praminė „Interneto sutartimi“³³.

Lietuvoje Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis ratifikuota³⁴ 2000 m. rugsėjo 26 d. Ši sutartis Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, įsigaliojo 2002 m. gegužės 20 d. 1996 m. PAF sutartis užėmė svarbią vietą autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo sistemoje³⁵.

Europos Sąjungos mastu atlikėjų teisėms, kaip ir visai intelektinei nuosavybei, pastarąjį dešimtmetį skiriamas ypatingas dėmesys. Siekiant užtikrinti vieną iš pagrindinių ES tikslų – laisvą

³⁰ WIPO Performances and Phonograms Treaty. Status on April 26, 2007 //

<http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/wppt.pdf> Prisijungimo laikas 2007-12-04.

³¹ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai // Vilnius, 2001. P. 37.

³² Ficsor, M. Copyright And Related Rights In The Context Of The Internet. 2003 April 29 and 30 //

http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2003/ip_tip/doc/wipo_ip_tip_03_9.doc Prisijungimo laikas 2007-12-09. P. 2.

³³ Ten pat, P. 3.

³⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutarties ratifikavimo // Valstybės žinios. 2000, Nr. 95-2967.

³⁵ Svarbiausios sutarties nuostatos nagrinėjamos kituose skyriuose.

prekių judėjimą bei bendrosios vidaus rinkos egzistavimą, 8-ajame XX amžiaus dešimtmetyje buvo pradėtas intensyvus intelektualinės nuosavybės teisės derinimas bei savarankiškų regioninių apsaugos sistemų kūrimas. Nors šioje srityje pasiekta iš tiesų nemažai, šie darbai tęsiami iki šiol.

Iš esmės intelektualinės nuosavybės teisės vienodinimas buvo skirtas reglamentuoti daugeliui materialinės intelektualinės nuosavybės teisės klausimų Europos Bendrijos teisėje ir / arba Europos Sąjungos valstybių narių teisėje. Bendrijos teisėje nuolat pabrėžiama, jog tinkama autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų apsauga yra vertinama kaip ekonominiam bei kultūriniam Bendrijos vystymuisi labai svarbus veiksnys³⁶. Todėl labai svarbu, kad minėtų teisių apsauga prisitaikytų prie tokių naujų ekonominių pokyčių, kaip naujos teisės objektų panaudojimo formos.

Su atlikėju teisių apsaugos reglamentavimu tiesiogiai yra susijusios penkios Europos Sąjungos direktyvos:

- 1992 m. lapkričio 19 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 92/100/EEB dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorių teisėms gretutinių teisių intelektualinės nuosavybės srityje³⁷ (su vėlesniais pakeitimais, padarytais 1993 m. spalio 29 d. Tarybos direktyva 93/98/EEB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos terminu derinimo ir 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo) (toliau – direktyva 92/100/EEB);
- 1993 m. rugsėjo 27 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, susijusių su palydoviniu transliavimu ir kabeliniu perdavimu, koordinavimo³⁸ (toliau – direktyva 93/83/EEB);
- 1993 m. spalio 29 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/98/EEB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos termino vienodinimo³⁹ (su pakeitimais, padarytais 2001/29/EB direktyvoje) (toliau – direktyva 93/98/EEB);
- 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo⁴⁰ (toliau – direktyva 2001/29/EB);

³⁶ V. Mizaras. intelektualinės nuosavybės teisių gynimo reglamentavimo novelos Europos Bendrijos teisėje: pagrindiniai principai // Teisė. 2005 (55). P 2 – 3.

³⁷ 1992 m. lapkričio 19 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 92/100/EEB dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorinėms teisėms gretutinių teisių intelektualinės nuosavybės srityje // OL 1992, L 346. P. 61.

³⁸ 1993 m. rugsėjo 27 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo // OL 1993, L 248. P. 15.

³⁹ 1993 m. spalio 29 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/98/EEB harmonizuojanti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos terminą // OL 1993, L 290. P. 9.

⁴⁰ 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo // OL 2001, L 167.

- 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo⁴¹ (toliau – direktyva 2004/48/EB).

Atsižvelgiant į tai, jog direktyvos 92/100/EB ir 93/98/EEB buvo keletą kartų iš esmės keičiamos, 2006 m. gruodžio 12 d., siekiant aiškumo ir racionalumo minėtos direktyvos buvo kodifikuotos, Europos Parlamentui ir Tarybai atitinkamai primant 2006/115/EB direktyvos dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorių teisėms gretutinių teisių intelektinės nuosavybės srityje⁴², bei 2006/116/EB direktyvos dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų⁴³ kodifikuotas redakcijas.

Tuo tarpu Lietuvoje atlikėjų teisės pirmą kartą minimos dar 1964 m. Civilinio kodekso penktame skyriuje, 47 skirsnyje pavadinimu „Spektaklių režisierių, artistų, garso ir vaizdo įrašų gamintojų teisės (gretutinės teisės)“⁴⁴.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo ratifikuotos visos aktualios autorių teisių ir gretutinių teisių tarptautinės sutartys bei suderinta teisinė bazė su ES direktyvomis. 1999 metais autorių teisių ir gretutinių teisių standartai buvo perkelti į nacionalinius teisės aktus. Atlikėjų teisių apsaugą buvo pradėta reglamentuoti Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo⁴⁵ (toliau – ATGTĮ) trečiajame skyriuje pavadinimu „Gretutinės teisės“.

1961 m. Romos konvencijos, Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutarties nuostatas Lietuvoje įgyvendina Kultūros ministerija, tuo tarpu, už 1971 m. Ženevos konvencijos nuostatų įgyvendinimą Kultūros ministerija atsakinga kartu su Vidaus reikalų ministerija.

Apibendrinus atlikėjų teisių tarptautinį, regioninį bei nacionalinį reglamentavimą, galima daryti išvadą, jog atlikėjų teisės, per palyginus trumpą laiką, buvo visuotinai pripažintos, o šioms teisėms skiriamas ypatingas dėmesys atspindi šių teisių svarbą bei pripažinimą.

⁴¹ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo // OL 2004, L 157. P. 45.

⁴² 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/115/EB dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorių teisėms gretutinių teisių intelektinės nuosavybės srityje // OL 2006, L 376. P. 28.

⁴³ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų // OL 2006, L 372. P. 12.

⁴⁴ Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga ir kova su piratavimu. Pranešimų rinkinys. Sudarytoja N. Matulevičienė. - Vilnius: Spauda, 1997. P. 147.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1598. (Aktuali redakcija nuo 2006 m. spalio 22 d.)

1.2. Atlikėjo sąvoka

1961 m. Romos konvencijos 3 str. (a) punktas nustato, jog: „šioje Konvencijoje sąvoka „atlikėjai“ reiškia aktorius, dainininkus, muzikantus, šokėjus ir kitus asmenis, kurie vaidina, dainuoja, skaito, deklamuoja, atlieka arba koku nors kitu būdu dalyvauja atliekant literatūros ar meno kūrinius“, pavyzdžiui, aktorius vaidina scenoje, šokėjas šoka spektaklyje, muzikos kūrinio atlikėjas groja scenoje ir pan. Šio straipsnio prasme, visiškai nesvarbu, ar atlikėjas atlieka autorių teisės saugomus kūrinius, ar kūrinius kurie nėra saugomi arba jų apsaugos terminai jau yra pasibaigę ir jie laikomi viešajame archyve⁴⁶.

Minėtoje konvencijoje vartojama „literatūros ar meno kūrinių“ sąvoka turi tą pačią prasmę, kaip ir 1886 m. Berno konvencijoje dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos⁴⁷ (toliau – 1886 m. Berno konvencija), kurios 2 str. nurodoma, jog sąvoka „literatūros ir meno kūriniai“ apima, inter alia, „kiekvieną literatūros, mokslo ir meno kūrinį, koks bebūtų jo išraiškos būdas ar forma: knygas, brošiūras ir kitus literatūros kūrinius; paskaitas, kalbas, pamokslus ir kitus tokios rūšies kūrinius; dramos ir dramos-muzikos kūrinius; choreografijos kūrinius ir pantomimas; muzikos kūrinius su tekstu ar be teksto; kinematografijos kūrinius, kuriems prilyginami analogiškais kinematografijai būdais gauti kūriniai“.

Svarbu pažymėti, jog 1961 m. Romos konvencijos autoriai, siekdami nustatyti minimalius atlikėjų teisių apsaugos standartus, į „atlikėjo“ sąvoką neįtraukia tų asmenų, kurie, nepaisant to, jog yra savo srities profesionalai, nėra *literatūros ar meno kūrinių* atlikėjai⁴⁸. Tokio asmens pavyzdys galėtų būti cirke pasirodymą atliekantis klounas ar akrobatas. Tačiau tai nereiškia, kad šių asmenų teisės negali būti saugomos. Romos konvencijos 9 str. nuostatos šalims leidžia atlikėjams taikomą apsaugą išplėsti, numatydamas, jog bet kuri sutarties šalis savo teisės aktais gali suteikti konvencijoje numatytą apsaugą artistams, neatliekantiems literatūros ir meno kūrinių.

Daugelis Romos konvencijos šalių, o tarp jų ir Lietuva, pasinaudojo šia galimybe. Kai kurie ekspertai tokią galimybę vertina kaip pranašumą lyginant su kitomis sutartimis⁴⁹. Autoriaus nuomone, šioje situacijoje galima išvelgti ir neigiamų aspektų, iš vienos pusės valstybėms suteikiama galimybė pačioms nuspręsti dėl taikomos apsaugos lygio, iš kitos pusės atsiranda

⁴⁶ Viešuosiuose archyvuose (*angl. „public domain“*) laikomi kūriniai, kurių nebegina autorių teisė dėl pasibaigusio autoriaus teisių galiojimo, taip pat kūriniai, kuriems autorių teisės negali būti taikomos arba kūriniai, kurių savo noru atsisakė autoriai.

⁴⁷ Berno konvencija „Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-988.

⁴⁸ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 22.

⁴⁹ Ten pat. P. 23.

pavojus, kad valstybė, nors ir būdama sutarties šalimi, negalės atliktajam užtikrinti jų teisių tarptautinės apsaugos.

Grįžtant prie atlikėjo sąvokos, svarbu pabrėžti, jog valstybėms, norint suteikti didesnę atlikėjų apsaugos lygį nei jis numatytas 1961 m. Romos konvencijoje, reikia turėti omenyje tai, kad rengiant konvenciją, jos autoriai aiškiai akcentavo, jog tam tikros kategorijos asmenys, kurių pagalba minėti literatūros ir meno kūriniai yra perteikiami auditorijai, kurie iš esmės tėra paprasti statistai (teatro ar kino) arba tie, kurie atlieka tik techninio pobūdžio darbus, negali būti laikomi atlikėjais, kadangi jų indėlis atlikime tėra antraeilis, savyje neturintis meninio veiksmo⁵⁰.

Kitas teisės aktas, kuris tarptautiniu lygiu reglamentavo „atlikėjo“ sąvoką, pasirodė prabėgus net 35 metams po Romos konvencijos priėmimo. 1996 m. PINO priimtoje Atlikimų ir fonogramų sutartyje buvo išlaikyta ta pati „atlikėjo“ samprata, tačiau sąvoka buvo šiek tiek praplėsta. PAF sutarties 2 str. (a) punktas nurodo, jog: „šioje sutartyje „atlikėjai“ – tai aktoriai, dainininkai, muzikantai, šokėjai ir kiti asmenys, kurie vaidina, dainuoja, skaito, deklamuoja, dalyvauja atlikime, *interpretuoja* ar kitaip atlieka literatūros, meno kūrinius ar *folkloro* kūrinius“⁵¹. Visų pirma, „atlikėjo“ sąvoka čia papildoma asmenimis, kurie „interpretuoja“ kūrinius, taigi ši straipsnio dalis apima net politinius ar kitokio pobūdžio įvykius komentuojančio teksto skaitymą, jei toks tekstas yra „kūrinys“⁵².

Be to, folkloras arba, kitaip tariant, liaudies kūryba 1996 m. PAF sutartyje įvedama kaip naujas atlikimo objektas. Liaudies kūryba – tai vietinės ar kitokios bendruomenės kultūrinis produktas, išsaugotas ir kitęs jį perduodant iš kartos į kartą. Minimo straipsnio prasme folkloras apima pasakojimus, dainas, šokius ir panašias meninės veiklos formas⁵³.

Tiek 1961 m. Romos konvencijoje, tiek 1996 m. PAF sutartyje nustatyti tik minimalūs apsaugos standartai, tuo tarpu, kaip jau buvo minėta, nacionaliniuose teisės aktuose atlikėjo sąvoka gali būti apibrėžiama ir plačiau. Pavyzdžiui, Vokietijos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 73 str. „atlikėją“ apibrėžia kaip asmenį, kuris interpretuoja ar atlieka kūrinį, arba artistišškai dalyvauja interpretuojant ar atliekant kūrinį⁵⁴.

⁵⁰ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 23.

⁵¹ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 95-2970.

⁵² Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai // Vilnius, 2001. P. 39.

⁵³ Ten pat. P. 40.

⁵⁴ German Law on Copyright and Neighboring Rights (Copyright Law) (Text of September 9, 1965, as last amended by the Law of July 16, 1998) // <http://www.wipo.int/clea/en/fiche.jsp?uid=de080> Prisijungimo laikas 2007-11-05.

Prancūzijos Intelektinės nuosavybės kodekso⁵⁵ L. 212-1 str. numato, jog, išskyrus asmenis, dalyvaujančius atlikime dėl profesinių reikmių, „atlikėjais“ laikomi asmenys, kurie vadina, dainuoja, skaito, deklamuoja, groja arba kitaip atlieka literatūros ar meno kūrinį, cirko ar lėlių teatro numerį.

Lietuvos 1964 m. Civiliniame kodekse atlikėjas buvo apibrėžiamas kaip aktorius, dirigentas, dainininkas arba kitas asmuo, kuris atlieka literatūros arba meno kūrinį, cirko ar lėlių teatro numerį. Reikia pastebėti, kad jau pirminė atlikėjo sąvoka buvo iš esmės suderinta su tarptautinių teisės aktų reikalavimais⁵⁶.

1999 m. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2 str. 2 d. numatė, kad „atlikėjas – tai aktorius, dainininkas, muzikantas, šokėjas ar kitas asmuo, vaidinantis, dainuojantis, skaitantis, deklamuojantis, kitaip atliekantis literatūros, meno, folkloro kūrinį ar cirko numerį. Šiame įstatyme atlikėju taip pat laikomas orkestro, ansamblio ar choro vadovas ir dirigentas.“ ATGTĮ nurodyta „atlikėjo“ sąvoka apima plačiausius kriterijus, įvedama net kolektyvinio atlikimo sąvoka. Pastaroji tiesiogiai seka iš pačios Romos konvencijos esmės – platesne prasme artistais, atlikėjais vadinami tie, kurie kolektyviai atlieka muzikos kūrinį (dirigentai, ansamblių muzikantai ir pan.).

Taigi, nors pasaulyje tarptautiniu lygmeniu egzistuoja vos du teisės aktai, reglamentuojantys „atlikėjo“ sąvoką, tačiau jie pakankamai nuosekliai ir išsamiai ją apibrėžia. Kadangi šiais teisės aktais nustatyti tik minimalūs standartai, nacionalinėje teisėje atlikėjo sąvoka gali būti apibrėžiama plačiau, ką ir iliustruoja pateikti nacionalinės įstatymų leidybos pavyzdžiai.

1.3. Atlikėjų teisių objektai

Kadangi teisės aktai saugo atlikėjus atsižvelgiant į jų teisių objektų panaudojimą, būtina juos aptarti. Iš viso egzistuoja trys atlikėjų teisių objektai:

- atlikimas;
- įrašas;
- fonograma⁵⁷.

⁵⁵ Intellectual Property Code // No. 92-597 of July 1, 1992, as last amended by Laws No. 94-361 of May 10, 1994, and 95-4 of January 3, 1995. http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/fr/fr003en.html Prisijungimo laikas 2007-12-20.

⁵⁶ Sud. Nijolė Matulevičienė. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos seminaras „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga ir kova su piratavimu“. Vilnius, 1996 m. vasario 27-28 d. Seminaro pranešimų rinkinys. Vilnius: Spauda, 1997.

⁵⁷ Mizaras, V. Gretutinės teisės. Paskaitų medžiaga // http://www.tf.vu.lt/failai/6%20tema_Gretutinesteises.pdf Prisijungimo laikas 2007-10-24. P. 2.

Nors atlikimas⁵⁸ nėra apibrėžiamas tarptautiniais teisės aktais, tačiau pasitaiko, jog ši sąvoka įtvirtinama šalių nacionaliniuose įstatymuose. Dažniausiai atlikimas apibrėžiamas kaip atlikėjo (išimtinai fizinio asmens) atliekama asmeninė veikla. Pavyzdžiui, Olandijos Gretutinių teisių akto 1 str. (m) p. „atlikimas reiškia būtent kaip tokio (vieno specifinio, kuris atlieka tai) atlikėjo veiksmų visumą“⁵⁹.

Tam, kad atlikimas būtų saugomas, visai nebūtina, kad jis būtų viešas. Atlikimui nekeliama kokie nors originalumo, individualumo reikalavimai, o taikoma apsauga nepriklauso nuo meninio lygio ar kokybės⁶⁰.

Įrašo⁶¹ sąvoka pateikiama 1996 m. PAF sutartyje. 2 str. (c) dalis numato, kad įrašas – tai garsų ar jų išraiškos fiksacija, leidžianti su tam tikru prietaisu tuos garsus išgirsti, atgaminti ar perduoti⁶². Sąvoka „fiksacija“ apima garsų ir garsų išraiškos įterpimą į materialiuosius objektus. Toks įterpimas gali būti ir trumpalaikis. Bet kokiu atveju tai turi būti pakankamai stabilu, kad garsai ar jų išraiška galėtų būti pajausti, atkurti ar perduoti įtaisais iš fiksacijos šaltinio, pavyzdžiui, iš kompaktinės plokštelės, kompiuterio atminties ar kietojo disko⁶³.

Fonograma 1961 m. Romos konvencijos prasme reiškia bet kokią išimtinai garsinį kokio nors atlikimo ar kitų garsų įrašą (3str. (b) p.)⁶⁴. 1996 m. PAF sutartyje ši sąvoka buvo praplėsta. Čia fonograma apibrėžiama kaip atlikimo, kitų garsų ar garsų išraiškos įrašas, užfiksuotas kita forma nei įrašas kinematografijos ar kitokio audiovizualinio kūrinio juostoje (2 str. (b) p.)⁶⁵. Toks praplėtimas siejamas su skaitmeninės technologijos teikiamomis galimybėmis įrašyti garsus, kurie prieš tai nebuvo girdimi⁶⁶. Tuo tarpu, antroji PAF sutartyje pateikiamo fonogramos apibrėžimo dalis apibūdina fonogramą audiovizualinio įrašo kontekste, t. y., į audiovizualinį kūrinį įterpta fonograma nebėra laikoma fonograma⁶⁷.

⁵⁸ Angl. performance.

⁵⁹ Netherlands Related Rights Act (1993) // <http://www.ivir.nl/legislation/intellectual-property/netherlands.html>
Prisijungimo laikas 2007-11-06.

⁶⁰ Mizaras, V. Gretutinės teisės. Paskaitų medžiaga // http://www.tf.vu.lt/failai/6%20tema_Gretutinesteises.pdf
Prisijungimo laikas 2007-10-24. P. 14.

⁶¹ Angl. fixation.

⁶² Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 95-2970.

⁶³ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai // Vilnius, 2001. P. 42.

⁶⁴ Tarptautinė konvencija „Dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-249.

⁶⁵ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 95-2970.

⁶⁶ Vincent, J. Analysis Of The WPPT Treaty Of The 20 December 1996 // www.fim-musicians.com/pdf/7_1_2_1_1.pdf
Prisijungimo laikas 2007-11-05. P. 2.

⁶⁷ Ficsor M., The law of copyright and the internet: the 1996 WIPO treaties, their interpretation and implementation // Oxford: 2002. P. 597.

Nors visi trys atlikėjų teisių objektai yra glaudžiai tarpusavyje susiję, yra labai svarbu išlaikyti takoskyrą tarp šių objektų, kadangi nuo konkretaus objekto panaudojimo dažnai priklauso teisių turėtojų teisės aktais teikiama apsauga.

1.4. Atlikėjų teisės

Atlikėjai – tai specifinė asmenų kategorija, kurių veikloje ypač būdingas jų individualios technikos, asmenybės, talento, interpretavimo ir kūrybos unikalumas. Todėl atlikėjai, skirtingai nuo kitų gretutinių teisių subjektų (fonogramų gamintojų ar transliuojančių organizacijų), turi ne tik turtines bet ir neturtines teises, leidžiančias atlikėjui apsaugoti savo garbę ir reputaciją⁶⁸. Todėl prieš pradėdant nagrinėti atlikėjų turtines teises, trumpai apžvelgsime atlikėjams teisės aktais suteiktas neturtines teises.

1.4.1. Atlikėjų asmeninės neturtinės teisės ir jų apsaugos terminai

Visų pirma, kalbant apie atlikėjų asmenines neturtines, dar kitaip vadinamas „moralines teises“⁶⁹, reikia pastebėti, jog šiuo požiūriu, atlikėjai ilgą laiką buvo nuskriausti. Skirtingai nei autoriams 1886 m. Berno konvencijoje, 1961 m. Romos konvencija nenumatė atlikėjams asmeninių neturtinių teisių. Neturtinės teisės nebuvo numatytos ir TRIPS sutartyje. Šiuo klausimu tik kai kurios šalys taikė teisės analogiją, t. y. autorių asmeninėms neturtinėms teisėms taikomas normas taikė ir atlikėjams.

Pirmą kartą neturtinės teisės atlikėjams buvo įtvirtintos 1996 m. PAF sutartyje, penktajame straipsnyje pavadinimu: „Atlikėjų asmeninės neturtinės teisės“. Straipsnio rengėjai, numatydami šias teises atlikėjams, rėmėsi 1886 m. Berno konvencijos 6bis straipsniu apie autorių neturtines teises, ir įpareigojo susitariančias šalis suteikti atlikėjams bent dviejų rūšių asmenines neturtines teises:

- 1) teisę būti įvardytam kaip atlikėjas savo „gyvų“ garsinių atlikimų ar fonogramose įrašytų atlikimų atžvilgiu, ir
- 2) teisę ginčyti bet koki atlikimo iškrypimą, perdarymą ar pakeitimą, kuris pablogintų jo reputaciją⁷⁰.

⁶⁸ What are performers' rights. // http://www.aepo.org/pages/44_1.html Prisijungimo laikas 2007-12-09.

⁶⁹ Angl. „moral rights“.

⁷⁰ Literatūroje dar kitaip vadinama „neliečiamybės teisė“.

Kadangi asmeninės neturtinės teisės savo prigimtimi susijusios su atlikėjo asmenybe, daugumoje šalių jos nėra nusavinamos turtinių teisių perdavimo atveju, kitaip tariant, jos nėra priklausomos nuo turtinių teisių ir visada priklauso atlikėjui⁷¹.

1996 m. PAF sutartyje numatyti tik minimalus atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos standartai, paliekant galimybę sutarties šalims išplėsti apsaugą, pvz. asmenines neturtines teises suteikiant ne tik atlikėjams akustinių⁷² atlikimų ar fonogramose įrašytų atlikimų atžvilgiu, bet ir aktoriams ar kitiems atlikėjams. Reikėtų pabrėžti, jog paprastai atlikėjų asmeninės neturtinės teisės dėl jų tiesioginės sąsajos su atlikėjo asmenybe, negali būti kolektyvinio administravimo objektu⁷³.

Asmeninių neturtinių teisių apsaugos trukmės klausimas gali būti aiškinamas skirtingai. Sutarties šalims leidžiama numatyti, kad neturtinės teisės galioja nors ir amžinai, tačiau bet kuriuo atveju jų galiojimo trukmė yra ne mažesnė nei turtinių teisių galiojimo trukmė. Mirus atlikėjui, sutarties šalys gali nustatyti, kas bus įgaliotas saugoti atlikėjo asmenines neturtines teises⁷⁴. Tai gali būti atlikėjo įpėdiniai, testamentu vykdytojas ar kiti nustatyti asmenys, taip pat tam tikros institucijos, pvz. Lietuvoje ši funkcija patikėta Kultūros ministerijai⁷⁵.

1.4.2. Atlikėjų turtinės teisės ir jų apsaugos terminai

1961 m. Romos konvencijoje buvo numatyta minimali apsauga, suteikiama atlikėjams. Šios konvencijos 7 straipsnis yra atlikėjų teisių apsaugos pagrindas, apibrėžiantis atlikėjams taikomas konvencines teises⁷⁶. Konvencijos suteikiama apsauga atlikėjams apima galimybę uždrausti atlikti šiuos veiksmus be jų sutikimo:

a) be atlikėjo sutikimo transliuoti ir viešai skelbti jo atlikimą, išskyrus atvejus, kai atlikimas, naudojamas transliavimui ar perdavimui, jau pats savaime yra radijo ar televizijos laida arba kai transliuojamas anksčiau padarytas atlikėjo įrašas;

b) be atlikėjo leidimo įrašyti dar neįrašytą atlikimą;

c) be atlikėjo leidimo atgaminti jo atlikimo įrašą su sąlyga:

i) jeigu įrašo originalas buvo padarytas be atlikėjo leidimo;

ii) jeigu atgaminimas daromas ne tais tikslais, kuriems atlikėjas davė sutikimą;

⁷¹ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai // Vilnius, 2001. P. 48.

⁷² Pabrėžiama, jog tai garsinis, o ne audiovizualinis atlikimas.

⁷³ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 3.

⁷⁴ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai // Vilnius, 2001. P. 51.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 12 d. nutarimas Nr. 1018 „Dėl autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 80-3655.

⁷⁶ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 37.

iii) jeigu įrašo originalas buvo padarytas laikantis 15 straipsnio⁷⁷ nuostatų, o atgaminimas daromas kitokiais tikslais, negu numatyta tose nuostatose.

Šiame konvencijos straipsnyje galima išvelgti esminį skirtumą tarp teisių, kurios yra suteiktos atlikėjams ir teisių, kurios suteiktos autoriams, fonogramų gamintojams bei transliuojančioms organizacijoms. Straipsnyje vartojama sąvoka „apima galimybę uždrausti“⁷⁸ reiškia, kad atlikėjams nėra suteikta išimtinė teisė leisti arba uždrausti. Romos konvencija nustato tik minimalų apsaugos lygį, todėl nacionaliniuose teisės aktuose jis gali būti aukštesnis, svarbiausia, kad būtų pasiektas tikslas: sukliudyti padaryti straipsnyje išvardintus veiksmus. Privalomų licencijų režimo įvedimas būtų nesuderinamas su konvencija, kadangi galiojant tokiam režimui atlikėjas negalėtų uždrausti tokių veiksmų ir privalėtų juos toleruoti. Būtent tokia konvencijos rengėjų pozicija buvo išdėstyta 1961 metų svarstymų bendrojoje ataskaitoje⁷⁹.

Reikia pastebėti, jog tokiu pačiu būdu atlikėjų teises buvo įtvirtintos ir TRIPS sutarties 14 straipsnyje⁸⁰. Tuo tarpu 1996 m. PAF sutarties 6 straipsnis atlikėjams suteikia vienodo pobūdžio teises kaip ir kitoms teisių turėtojų grupėms, t. y., suteikia „išimtinę teisę leisti“.

LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 53 straipsnis numato atlikėjams išimtinę teisę leisti arba uždrausti šiuos veiksmus:

- 1) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą, išskyrus tuos atvejus, kuriais pats atlikimas yra radijo ar televizijos laida;
- 2) įrašyti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą;
- 3) atgaminti atlikimo įrašą;
- 4) padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą;
- 5) platinti atlikimo įrašą arba jo kopijas juos parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat juos importuojant ir eksportuojant.

Reikėtų pastebėti, jog nuostata dėl neužfiksuoto atlikimo retransliavimo ATGT įstatyme yra ydinga. Techniškai nėra įmanoma retransliuoti gyvą atlikimą, nes retransliuojama yra pati transliacija, kurioje atlikimas jau yra užfiksuotas.

⁷⁷ 15 str. įtvirtinta, jog bet kuri sutarties šalis savo įstatymais ir taisyklėmis gali nustatyti Romos konvencijos garantuotos apsaugos išimtį dėl: a) kūrinio naudojimo asmeniniams poreikiams; b) naudojimosi trumpomis ištraukomis, turint tikslą pranešti apie einamuosius įvykius; c) trumpalaikio įrašo, kurį padarė transliuojančioji organizacija savo techninėmis priemonėmis ir savo laidoms; d) naudojimosi išimtinai mokymo arba mokslinio tyrimo tikslais.

⁷⁸ Angl. „Performers [...] shall include the possibility of preventing“.

⁷⁹ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 37 – 38.

⁸⁰ Lietuviškame TRIPS vertime, skirtingai nei Romos konvencijos vertime, vartojama sąvoka „atlikėjai turi galimybę neleisti“. Tuo tarpu, minėtų teisės aktų tekstuose anglų kalba sąvokos yra identiškos.

Be to, lyginant dabar galiojantį ATGTĮ ir jo pirminę redakciją, galima pastebėti, jog 1999 m. redakcijoje atlikėjams buvo numatyta išimtinė teisė viešai skelbti atlikimo įrašą. Kadangi tarptautiniai teisės aktai nedraudžia, Lietuvoje buvo numatytas aukštesnis apsaugos lygis. 2003 m. rengiant naują redakciją, nors ja ir buvo siekiama nustatyti aukštą intelektualinės nuosavybės apsaugos lygį⁸¹, deja, ši teisė iš atlikėjų buvo atimta. Autoriaus nuomone, šiais laikais, kai atsiradus modernioms technologijoms, vis labiau piktnaudžiaujama laikmenoje įrašytais atlikimais, atlikimo savininkui – atlikėjui išimtinė teisė leisti arba uždrausti naudoti atlikimą⁸² privalo būti suteikta.

Atlikėjams ir jų teisėms taip pat labai svarbus 1961 m. Romos konvencijos 12 straipsnis. Šis straipsnis numato, kad jeigu komerciniais tikslais išleista fonograma ar jos kopija naudojama tiesioginiam transliavimui arba bet kokiam kitam viešam skelbimui, naudotojas išmoka vienkartinį teisingą atlyginimą atlikėjams ir/ar fonogramų gamintojams. Jeigu šalys nesusitaria, atlyginimo paskirstymo sąlygos gali būti nustatomos sutarties šalių įstatymais⁸³. Literatūroje tai dar kitaip vadinama „antriniu fonogramos panaudojimu“⁸⁴. Svarbu pažymėti tai, kad Romos konvencijos 16 straipsnyje numatytos išlygos leidžia konvenciją ratifikavusiai šaliai pilnai ar iš dalies netaikyti šios teisės į atlyginimą. Nors tai ir apriboja konvencijos taikymo sritį, numatytos išlygos suteikia pakankamai didelį lankstumą, leidžiantį konvenciją priimti didžiausiam įmanomam šalių ratui⁸⁵.

Nors pajamos iš antrinio fonogramų panaudojimo atlikėjams yra ypatingai svarbios ekonomine prasme, TRIPS sutartyje tokia galimybė atlikėjams gauti atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų panaudojimą nebuvo numatyta. Todėl šiuo aspektu TRIPS nepasiekia apsaugos lygio, kurį suteikė Romos konvencija.

Tuo tarpu 1996 m. PAF sutarties 15 str. atlikėjams suteikia teisę gauti atlyginimą panašiai kaip ir Romos konvencija. Be to, šioje sutartyje jau kalbama ne tik apie tiesioginį, bet ir apie netiesioginį fonogramų panaudojimą. Taigi laikomasi nuomonės, jog atlyginimas priklauso atlikėjams ir už fonogramų retransliavimą⁸⁶.

Lietuvoje minėtų teisės aktų nuostatos dėl fonogramų panaudojimo ir su tuo susijusiu atlyginimų atlikėjams atsispindi ATGTĮ 55 str. Šis straipsnis atlikėjams ir fonogramų gamintojams numato teisę į atlyginimą už transliavimą ir viešą paskelbimą: atlikėjai ir fonogramų gamintojai turi teisę gauti tam tikrą atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų (nepaisant jų išleidimo vietos)

⁸¹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymo projekto // 2002-07-22. <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/getfmt?C1=e&C2=172469> Prisijungimo laikas 2007-10-24.

⁸² Naudoti - t. y. transliuoti, retransliuoti ir viešai skelbti įrašytą atlikimą.

⁸³ Tarptautinė konvencija „Dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-249.

⁸⁴ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 54.

⁸⁵ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 73.

⁸⁶ Pasaulinės intelektualinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai // Vilnius, 2001. P. 59.

fonogramų ar jų kopijų tiesioginį ar netiesioginį transliavimą, retransliavimą ar kitokį viešą paskelbimą. Šį atlyginimą privalo mokėti fiziniai arba juridiniai asmenys, naudojančys fonogramas ar jų kopijas. Atlyginimo dydis ir jo mokėjimo sąlygos nustatomos fonogramų naudotojų ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų sutartyje. Atlyginimo dydis nustatomas procentais nuo naudotojo pajamų arba konkrečia pinigų suma.

Tačiau minėtas ATGT įstatymas nenumato išimtinės atlikėjų teisės leisti arba uždrausti fonogramų transliavimą ir viešą paskelbimą. ATGTĮ 55 str. numato tik teisę į atlyginimą už transliavimą ir viešą paskelbimą.

Ekspertų nuomone, tokio pobūdžio išimtinė teisė pagrįstai nesuteikta atlikėjams, priešingu atveju, jeigu absoliučią ir išimtinę teisę galėtų naudoti atlikėjų teisių perėmėjai, tai dėl būtinumo kaskart prašyti išankstinio leidimo arba dėl pavojaus, kad bet kuriuo metu gali būti uždrausta naudoti atlikimą, taptų arba visiškai neįmanoma naudoti atlikėjų atlikimus, arba labai išaugtų jų panaudojimo kaina. Be to, tokios išimtinės teisės suteikimas atlikėjams sukeltų nerimą autoriams, kurie išvelgtų galimybę kliudyti įgyvendinti jų teises į kūrinius⁸⁷.

Autoriaus nuomone, toks atlikėjų teisių „apribojimo“ motyvas yra labiau teorinis. Praktikoje išankstinis kreipimasis į kolektyvinio administravimo organizaciją dėl atlikėjų teisių objektų panaudojimo yra įprastas⁸⁸, o pavojaus, kad konkrečiu atlikimu bus uždrausta pasinaudoti taip pat nėra, nes kolektyvinio administravimo asociacijos išduoda (išduotų) licencijas ne konkrečioms atlikimams, o visam atstovaujama repertuarui, tokiu būdu autorių teisės negalėtų nukentėti. Dar daugiau, jei atlikėjui būtų numatyta išimtinė teisė leisti arba uždrausti fonogramų transliavimą ir viešą paskelbimą, tai atlikėjui, kuris šiuo metu yra silpnesnė santykių su gamintoju šalis, galėtų garantuoti tam tikras (didesnes nei dabar) pajamas.

Atskleidžiant dar vieną ydingą įstatymų leidėjo darbo pavyzdį, reikėtų atkreipti dėmesį ATGTĮ 55 str. minimą teisę gauti atlyginimą už, inter alia, retransliavimą. ATGT įstatymo priede nurodyta, jog šis įstatymas yra suderintas su, inter alia, direktyva 93/83/EEB. Šios direktyvos 9 str. 1 d. numato, jog valstybės narės užtikrina, kad autorių ir gretutinių teisių turėtojų teisė suteikti kabelinio tinklo operatoriui *leidimą* retransliuoti ar jo nesuteikti būtų galima naudotis tik per atlygio surinkimo organizaciją. Tuo tarpu ATGTĮ gretutinių teisių turėtojams suteikia tik, jau minėtą, teisę gauti atlyginimą. Negana to, ATGTĮ 65 str. 4 d. numato situaciją, kai autorių teisių ar gretutinių teisių subjektas nėra suteikęs įgaliojimų jokiai kolektyvinio administravimo asociacijai įgyvendinti

⁸⁷ Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002. P. 38.

⁸⁸ ATGTĮ 70 str. 2 d. (3) p. numato, naudotojas turi kreiptis į kolektyvinio administravimo organizaciją ne vėliau kaip prieš 3 dienas iki gretutinių teisių objekto panaudojimo.

jo išimtinę teisę leisti kūrinio ar gretutinių teisių objekto kabelinę retransliaciją, laikoma, kad tokius įgaliojimus turi kolektyvinio administravimo asociacija. Taigi, remiantis šia įstatymo norma galima suabejoti ar atlikėjas turi išimtinės teises ar tik teisę į atlyginimą už atlikimo įrašų kabelinę retransliaciją.

Nors nei tarptautiniuose, nei regioniniuose susitarimuose atlyginimas atlikėjams už fonogramų atgaminimą asmeniniais tikslais nėra numatytas, kai kuriose šalyse⁸⁹, ypač Europos Sąjungoje, nacionaliniai teisės aktai tokią sistemą numato⁹⁰. Toks atlyginimas atlikėjams grindžiamas tuo, jog neįmanoma naudotis išimtinę teisę, leidžiančia ar draudžiančia asmenims atgaminti fonogramas jų asmeniniam naudojimui (tuo atveju kai teisės aktais yra nustatytos išimtinės teisės leisti arba uždrausti atgaminti išimtis ar apribojimai). Todėl nacionaliniuose teisės aktuose numatyta, jog kompensuojant atlikėjams už jų teisių objektų atgaminimą asmeniniais tikslais, gali būti renkamas tam tikras mokestis už tuščią laikmeną. Tai dar kitaip vadinamas „tuščios laikmenos mokestis“⁹¹. Šis mokestis renkamas už tuščių laikmenų (tokių kaip garso ar vaizdo kasetė, kompaktinis diskas, minidiskas ir kt.), paprastai naudojamų analoginiam ar skaitmeniniam garso ir (ar) vaizdo įrašui padaryti, gaminimą, įvežimą ar importavimą. Kai kuriose šalyse, greta tuščių laikmenų, renkamas mokestis ir už atgaminimui naudojamą įrangą⁹².

Jei šalyje pripažįstama teisė gauti atlyginimą už atgaminimą asmeniniais tikslais, tai tokia teise naudojasi tiek autoriai, tiek atlikėjai, tiek ir fonogramų arba audiovizualinių kūrinių gamintojai. Jiems atlyginimas paskirstomas teisės aktuose numatytomis proporcijomis. Dažniausiai valstybės šio atlyginimo administravimą paveda šalyje veikiančioms kolektyvinio administravimo organizacijoms. Lietuvoje atlyginimo už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais surinkimas pavestas Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūrai (LATGA-A), kuri vėliau LATGA-A kartu su Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA) paskirsto teisių turėtojams⁹³.

Kaip ir bet kurių kitų intelektinės nuosavybės turėtojų, taip ir atlikėjų turtinių teisių galiojimas yra terminuotas. Tokiu būdu išlaikomas balansas tarp teisių turėtojų interesų bei teisių

⁸⁹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (1 priedas) // 2002-07-22. <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/getfmt?C1=e&C2=172469> Prisijungimo laikas 2007-10-24.

⁹⁰ Omenyje turima 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo, numatyta galimybė atgaminimo teisei nustatyti išimtis arba apribojimus.

⁹¹ Angl. blank tape levy.

⁹² Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 5.

⁹³ Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2003 m. lapkričio 26 d. įsakymas Nr. ĮV-444 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 113-5082.

objektų naudotojų. Reikia pastebėti, kad pasaulyje nėra bendro atlikėjų turtinių teisių apsaugos termino, todėl jis gali ženkliai svyruoti priklausomai nuo pasirinktos šalies teisės.

1961 m. Romos konvencijoje minimas ne mažesnis nei 20 metų terminas, skaičiuojant nuo pabaigos tų metų, kuriais:

- a) tada kai kūriniai buvo padarytas fonogramų ar jose fiksuoto atlikimo įrašas;
- b) kūriniai buvo atlikti tiesiogiai, bet neįrašyti į fonogramą.

Reikia pabrėžti, kad kaip ir daugelis Romos konvencijos nuostatų, taip ir ši, garantavo tik apsaugos minimumą.

Tarptautiniu lygiu šis terminas buvo prailgintas 1994 m. TRIPS sutartyje. 14 str. 5 d. numatė, kad šia sutartimi atlikėjams ir fonogramų gamintojams suteikiama apsauga negali būti trumpesnė kaip 50 metų, skaičiuojant nuo kalendorinių metų, kuriai buvo padarytas įrašas ar atlikimas, pabaigos⁹⁴.

ES Tarybos direktyvoje 93/98/EEB buvo harmonizuoti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos terminai. 3 str. 1 d. numatyta, kad atlikėjų teisės saugomos 50 metų nuo atlikimo datos, o jei per šį laikotarpį teisėtai išleidžiamas arba teisėtai viešai paskelbiamas šio atlikimo įrašas, tokiu atveju teisių galiojimas baigiasi praėjus 50 metų nuo pirmojo tokio išleidimo arba pirmojo tokio paskelbimo priklausomai nuo to, kas įvyko pirmiau. Šiuo atveju yra teorinė tikimybė, kad apsauga bus taikomas net 100 metų, tam reikia, kad iki paskutinės dienos atlikimo įrašas nebūtų išleistas arba viešai paskelbtas.

LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatos, reglamentuojančios atlikėjų turtinių teisių apsaugos terminą yra visiškai suderintos su minėta ES direktyva. 59 str. numatyta analogiška direktyvai nuostata.

Galima daryt išvadą, kad atlikėjų teisių apsaugos terminus reglamentuojančios normos yra pakankamai harmonizuotos tarptautiniu mastu bei tinkamai įgyvendinamos. Tačiau svarbu pažymėti, kad šiuolaikinės technologijos leidžia sukurti komercinį įrašo potencialą beveik neribotam laikui⁹⁵, todėl, atsižvelgiant tiek į besikeičiančias aplinkybes, tiek į kitų pasaulio regionų valstybių politiką⁹⁶ (pvz. JAV), reikėtų planuoti šios apsaugos termino pratęsimą.

⁹⁴ Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.

⁹⁵ Sterling, J.A.L. World Copyright Law // London: Second edition. 2003. P. 480.

⁹⁶ Kultūros ekonomika Europoje. Studija parengta Europos Komisijai, 2006 m. spalio mėn. // http://www.durys.org/unic/get_file.php?id=84 Prisijungimo laikas 2007-11-25. P. 192.

1.4.3. Atlikėjų turtinėms teisėms reikšmingiausios ES direktyvų nuostatos

Europos Sąjungos direktyvose, susijusiose su atlikėjų teisėmis, dažnai išsakoma nuomonė, jog meninė atlikėjų veikla reikalauja atitinkamų pajamų, kaip pagrindo tolimesnei meninei veiklai, o investicijos yra itin didelės ir susijusios su rizika. Tokių pajamų užtikrinimo ir investicijų atsipirkimo galimybė gali būti efektyviai garantuota tik užtikrinant pakankamą atlikėjų teisinę apsaugą.

Pirmojoje atlikėjų teises reglamentuojančioje Europos Bendrijų Tarybos direktyvoje - 92/100/EEB buvo nustatytos konkrečios atlikėjų išimtinės teisės ir jų teisės į teisingą atlyginimą, kurių negalima atšaukti.

Pirmiausia direktyvoje buvo numatyta išimtinė teisė atlikėjams leisti arba uždrausti nuomoti ar teikti panaudai savo atlikimo įrašą (2 str. 1 d.). Šiame straipsnyje nurodyta atlikėjo teisė gali būti perduodama, suteikiama arba įgyjama pagal sutartinę licenciją.

Direktyvoje 92/100/EEB greta nuomos ir panaudos teisės taip pat įtvirtintos atskiros atlikėjų išimtinės turtinės teisės – leisti arba uždrausti jų atlikimų įrašymą⁹⁷ (6 str. 1 d.); leisti arba uždrausti tiesiogiai ar netiesiogiai atgaminti jų atlikimo įrašus⁹⁸ (7 str.); leisti arba uždrausti transliuoti bevielio ryšio priemonėmis ir viešai skelbti jų atlikimus, išskyrus atvejus, kai tokie atlikimai jau yra transliuojamos laidos arba kai jie atgaminami iš įrašo (8 str. 1 d.); leisti atlikėjams naudotis jų įrašais ir įrašų kopijomis juos parduodant arba kitokiu būdu⁹⁹ (patinimo teisė) (9 str. 1 d.). Pagal minėtų 6, 7 ir 8 straipsnių nuostatas taip pat yra ginamos atlikėjų teisės viešo perdavimo per palydovą atveju, kaip tai nustatyta 93/83/EEB direktyvoje.

92/100/EEB direktyva, šalia išimtinių teisių, taip pat įtvirtina atlikėjams teisę į atlyginimą už fonogramos, kuri buvo išleista komerciniais tikslais, naudojimą transliavimui bevielio ryšio priemonėmis arba kitokiam viešam paskelbimui (8 str. 2 d.) bei teisę į atlyginimą už fonogramos arba filmo originalo ar kopijos nuomą, jeigu atlikėjas tokią teisę yra perdavęs arba suteikęs fonogramos ar filmo prodiuseriui (gamintojui) (4 str. 1 d.). Svarbu pažymėti, jog teisės į teisingą atlyginimą, kuris atlikėjui priklauso, jei jis yra perdavęs arba suteikęs fonogramos originalo ar kopijos nuomos teisę fonogramos prodiuseriui, administravimas gali būti patikėtas atlikėjams

⁹⁷ Angl. „fixation“. Verčiant direktyvą į lietuvių kalbą „fixation“ buvo verčiamas ir kaip įrašas, ir kaip fiksacija, tačiau šios sąvokos nėra vienodos. Direktyvos požiūriu reikėtų versti „įrašas“, nes tai platesnė sąvoka.

⁹⁸ Atgaminimo teisę reglamentuojanti nuostata vėliau buvo perkelta į 2001/29/EB direktyva, kurios 2 str. šalia „tiesioginio ar netiesioginio“ atgaminimo numatė papildomas sąlygas: „laikiniai ar nuolat bet kuriuo būdu ir bet kuria forma atgaminti visą arba iš dalies“.

⁹⁹ Patinimo teisė išsėmiama (nustoja galioti), kai pirmas tokio objekto pardavimas Bendrijoje įvykdomas paties teisių turėtojo arba jam sutikus (9 str. 2 d.).

atstovaujančioms kolektyvinio teisių administravimo organizacijoms. 4 str. 4 d. numato, kad valstybės narės gali nuspręsti, ar kolektyvinio teisių administravimo organizacijoms galima pavesti teisės į teisingą atlyginimą įgyvendinimą ir nustatyti jo ribas, taip pat numatyti, iš ko tokio atlyginimo galima pareikalauti arba jį atsiimti. Kuriant LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą buvo pasinaudota šia direktyvos nuostata. ATGTĮ 53 str. 6 d. numato, kad minėta teisė į atlyginimą paprastai įgyvendinama per gretutinių teisių kolektyvinio administravimo organizaciją, tačiau, bent jau kol kas, valstybė pinigų už fonogramų panaudą neskiria, o fonogramų nuoma nėra populiari, dėl to atlikėjai šią savo teisę jei ir įgyvendina, tai įgyvendina individualiai.

Svarbu pažymėti, kad šalia teisių, direktyva 92/100/EEB numatė ir tam tikras išimtis, kurios gali būti taikomos asmeninio naudojimo; trumpų ištraukų naudojimo pateikiant informaciją apie naujausius įvykius; transliuojančios organizacijos turimomis priemonėmis daromo ir savo transliacijoms skirto trumpalaikio įrašymo atvejais, taip pat naudojimo išimtinai mokymo arba mokslinių tyrimų tikslais (10 str.).

Tačiau 92/100/EEB direktyva nepaliečia daug panaudojimo būdų ir taip palieka atlikėjus be apsaugos, pavyzdžiui, transliavimas ir viešas paskelbimas garso įrašų, kurie nėra komerciniais tikslais išleistos fonogramos arba vaizdo įrašų transliavimas ar viešas paskelbimas¹⁰⁰.

Kitoje atlikėjų teisių apsaugai reikšmingoje direktyvoje – 2001/29/EB įtvirtintos svarbiausios atlikėjų turtinės teisės. Tai – jau minėta atgaminimo teisė (2 str.), taip pat išimtinė teisė atlikėjui leisti arba uždrausti savo atlikimo įrašus padaryti viešai prieinamus laidais ar bevielėmis ryšio priemonėmis tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku (3 str. 2 d.).

2004/48/EB direktyvoje buvo nustatytos priemonės, procedūros ir gynybos būdai užtikrinti intelektinės nuosavybės teisės gynimą. Nagrinėjamos temos prasme svarbi yra 4 str. 1 d. (c) punkto nuostata, numatanti, jog valstybės narės pripažįsta, kad siekti direktyvoje numatytų priemonių, procedūrų ir gynybos būdų taikymo turi teisę kolektyvinio teisių administravimo institucijos. Kitaip tariant, kolektyvinio administravimo organizacijoms buvo suteikta teisė dėl atstovaujamų teisių turėtojų interesų, be atskiro šių subjektų įgaliojimo, išieškoti atlyginimą iš kūriniių ar gretutinių teisių objektų naudotojų, kurie naudoja teisių objektus pažeisdami teisių subjektų teises. Atlikėjams taip pat svarbu, jog direktyva įtvirtino teisių turėjimo prezumpciją, kuri preziumuoja, jog atlikėju laikomas fizinis asmuo, kurio vardas yra įprastu būdu nurodytas ant fonogramos, jeigu neįrodyta kitaip. Ši prezumpcija leidžia teisių turėtojui pradėti procesą dėl pažeidimo (5 str. (b) p.).

¹⁰⁰ Conclusion on Performers' rights in the European directives // http://www.aepo.org/pages/73_1.html Prisijungimo laikas 2007-12-20.

Direktyva 2004/48/EB yra pirmasis teisės aktas ES ne fragmentiškai, o pakankamai išsamiai, nors, tiesa, ne visa apimtimi, suvienodinti intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių, procedūrų ir gynimo būdų reguliavimą valstybėse narėse¹⁰¹.

Nepaisant trūkumų, galima daryti išvadą, jog minėtos direktyvos taip pat leido sukurti apsaugos sistemą atlikėjų teisėms kai kuriose valstybėse, kuriose atlikėjų teisės iki tol nebuvo saugomos.

¹⁰¹ V. Mizaras. intelektinės nuosavybės teisių gynimo reglamentavimo novelos Europos Bendrijos teisėje: pagrindiniai principai // Teisė. 2005 (55). P. 3 – 4.

2. Kolektyvinis administravimas kaip pagrindinis atlikėjų teisių įgyvendinimo elementas

Kai atlikėjų teisės galų gale buvo suvoktos ir pripažintos, reikėjo imtis praktinių priemonių joms įgyvendinti. Dėl teisių išsiplėtimo ir dėl plačios įrašų sklaidos pats atlikėjas praktiškai nebeturėjo jokių galimybių savarankiškai turimas teises įgyvendinti. Be to, atlikėjo darbas yra rūpintis intelektinės veiklos vaisiais, maksimalia jų kokybe, skiriant tam kaip įmanoma daugiau savo jėgų, talento ir laiko. Tačiau net jei ir atlikėjas atsisakytų savo tiesioginės veiklos, likusio laiko ir jo paties pastangų niekaip nepakaktų visapusiškai įgyvendinti visas savo teises.

Taigi, lieka vienintelis kelias – jungtis su kitais, tuos pačius interesus turinčiais, teisių turėtojais ir steigti kolektyvinio administravimo organizaciją.

2.1. Kolektyvinio administravimo pagrindimas

Galima išskirti šiuos pagrindinius kolektyvinio administravimo atsiradimą ir jo egzistavimą lemiančius faktorius¹⁰²:

- teisių objektas (pvz. fonograma) gali būti vienas, o naudotojų labai daug (TV transliuotojai, retransliuotojai, radijo stotys, įvairios maitinimo, prekių ar paslaugų įmonės ir kt.);
- tais pačiais teisių objektais naudojamosi daug kartų (ta pati fonograma per dieną radijo stoties eteryje gali nuskambėti daug kartų);
- įvairios teisių subjektų kategorijos, turinčios tą pačią teisę tokio paties tipo naudojimui, pavyzdžiui kaip pripažįstama, kad autoriams, atlikėjams ir fonogramų ar audiovizualinių kūrinių gamintojams priklauso atlyginimas už atgaminimą asmeniniais tikslais;
- kolektyvinis teisių administravimas užtikrina galimybę ginti savo teises, kuriomis negalima naudotis individualiai dėl nepakankamo savo ekonominio „svorio“;
- kolektyvinio administravimo organizacija gali pasirūpinti tam tikromis jos narių socialinėmis garantijomis.

Pagrindinis kolektyvinio administravimo organizacijos uždavinys yra užtikrinti organizaciją sudarančių žmonių, šiuo atveju jos narių – atlikėjų, jai patikėtų teisių administravimą. Šis uždavinys tampa dar svarbesnis, turint omenyje tai, kad individualus atlikėjų teisių įgyvendinimas daugeliu atveju yra nepraktiškas, o kartais ir neįmanomas. Tai paaiškinama tuo, kad atlikėjo teisių objektais,

¹⁰² Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 2.

kaip jau minėta, gali pasinaudoti neribotas skaičius naudotojų, todėl atlikėjas net ir norėdamas negalėtų sukontroliuoti kiekvieno tokio jo teisių objekto panaudojimo. Tuo tarpu, kolektyvinis atlikėjo teisių administravimas įgalina tai padaryti. Iš kitos pusės, naudotojai dažnai taip pat neturi jokių praktinių galimybių individualiai susitarti dėl kiekvieno kūrinio ar fonogramos panaudojimo, todėl jiems daug patogiau, sumokėjus tam tikrą atlyginimą, gauti teisę tam tikromis sąlygomis naudotis visu atstovaujama repertuaru tam tikrą laikotarpį¹⁰³. Tyrimais nustatyta, kad apie 70% radijo transliacijų laiko užima muzika, dėl to galimybė transliuotojams susitarti su kiekvienu teisių turėtojų panaši į neįmanomą¹⁰⁴.

Taigi, šioje situacijoje kolektyvinio administravimo organizacija užima abiem pusėm (tiek teisių turėtojams, tiek naudotojams) naudingo tarpininko vaidmenį.

2.2. Kolektyvinio administravimo organizacijų vystymosi istorija bei dabartis

Atlikėjų kolektyvinio administravimo organizacijų kūrimosi pradžia sutampa su 1961 m. Romos konvencijos priėmimu¹⁰⁵. Pagrindinis stimulus atlikėjams burtis į organizacijas siejamas su technologijos pažanga (atlikimo fiksavimo, naujų atgaminimo ir atkūrimo priemonių atsiradimas) ir dėl to priimtais tarptautiniais teisės aktais. Šio tipo organizacijos savo funkcijomis ir veikla buvo ir iki šiol tebėra labai panašios į autorių teisių kolektyvinio administravimo organizacijas, kurios pradėjo kurtis dar XIX amžiaus pabaigoje, todėl atlikėjams buvo sąlyginai lengviau, reikėjo tik pritaikyti autorių teisių kolektyvinio administravimo sistemą savo tikslams.

Kaip ir autorių, taip ir atlikėjų teises administruojančios organizacijos pasižymi tuo, jog dažniausiai tai yra pelno nesiekiančios organizacijos¹⁰⁶ (asociacijos, visuomeninės organizacijos, kooperatyvai ar netgi profesinės sąjungos, veikiančios kolektyvinių sutarčių pagrindu). Pavyzdžiui, Lietuvoje veikiančios ir atlikėjams atstovaujančios kolektyvinio administravimo organizacijos¹⁰⁷ teisinė forma – asociacija. Būtent ši teisinė forma minima Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme¹⁰⁸ (66 str.). Autoriaus nuomone ATGTĮ vartojama „kolektyvinio administravimo

¹⁰³ SCAPR Policy and Guidelines (including changes adopted on May 2002) // <http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>
Prisijungimo laikas 2007-10-25.

¹⁰⁴ Koskinen-Olsson, T. From Artist to Audience // WIPO pub. No. 922(E).

http://www.wipo.int/freepublications/en/copyright/922/wipo_pub_922.pdf Prisijungimo laikas 2007-12-02. P. 10.

¹⁰⁵ The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 //

http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas: 2007-10-01. P. 155.

¹⁰⁶ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 7.

¹⁰⁷ Atlikėjams Lietuvoje atstovauja Lietuvos gretutinių teisių asociacija AGATA.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1598. (Aktuali redakcija nuo 2006 m. spalio 22 d.).

asociacijos“ sąvoka nėra tiksli, kadangi asociacijos, kaip teisinės formos įvardijimas, teoriškai sudaro kliūtis kitokios teisinės formos kolektyvinio administravimo organizacijos, pvz. profesinės sąjungos ar kooperatyvo analogiškai veiklai.

Kolektyvinio administravimo organizacijos pirmiausiai pradėjo kurtis Europoje. Europos Sąjungos politika (ypač kultūros) buvo palanki intelektinės nuosavybės teisių turėtojams. ES nuolat pabrėždavo būtinybę puoselėti ir plėtoti kultūrą, suteikti jai deramą apsaugą. Pavyzdžiui, Europos Bendrijos steigimo sutarties 151 straipsnyje (ex 128 str.)¹⁰⁹ numatyta, kad Bendrija prisideda prie valstybių narių kultūrų klestėjimo, gerbdama jų nacionalinę ir regioninę įvairovę ir kartu išskeldama bendrą kultūros paveldą.

Komisijos komunikate apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę¹¹⁰ teigiama, jog ES savitumas ir sėkmė slypi gebėjime gerbti skirtingas ir persipynusias valstybių narių istorijas, kalbas ir kultūras, kartu laikantis bendro susitarimo ir taisyklių, užtikrinančių ne tik taiką, stabilumą, gerovę ir solidarumą, bet ir kultūros paveldą ir kūrybiškumą – didžiulį turtą, didėjantį su kiekvienu plėtros etapu. Tokia vienybė įvairovėje, pagarba skirtingoms kultūroms ir kalboms, bendro kultūros paveldo rėmimas – labai svarbi Europos projekto dalis. Globalizuotame šiandienos pasaulyje tai svarbiau nei bet kada iki šiol.

2006 m. Europos Sąjungoje egzistavo jau 65 muzikos licencijavimo organizacijos¹¹¹, ir šis skaičius nuolat auga.

Europos Sąjungos muzikos licencijavimo organizacijos, veikdamos savo narių (tarp kurių yra: apie 635 000 autorių, kompozitorių ir leidėjų; apie 394 000: atlikėjų ir fonogramų gamintojų) vardu, 2004 m. bendrai surinko apie 5 mlrd. eurų¹¹². Autorių ir kompozitorių vardu buvo surinkta 4,4 mlrd. eurų (86%), atlikėjų – 350 mln. eurų (8%), fonogramų gamintojams atiteko 293 mln. eurų (6%). Palyginimui – Europos Sąjungos garso įrašų pramonė yra vertinama kiek daugiau nei 10 mlrd. eurų per metus¹¹³.

¹⁰⁹ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis // OL 1997, C 340. P. 173.

¹¹⁰ Komisijos komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę // KOM/2007/0242

¹¹¹ The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 // http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas: 2007-10-01. P. 5.

¹¹² The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 // http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas: 2007-10-01. P. 5.

¹¹³ Collective management of Rights – a European model? // KEA European affairs newsletter 2007 vasaris, Nr. 10 <http://www.keanet.eu/news/The%20Independent%20Voice%20200701.pdf> Prisijungimo laikas 2007-10-05.

Lyginant Europos Sąjungos pasiekimus pasauliniu mastu, galima paminėti, jog ES veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos 2004 m. teisių turėtojams priklausančio atlyginimo surinko tris kartus daugiau nei JAV ir penkis kartus daugiau nei Japonijoje¹¹⁴.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad pasaulyje atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijos veikia daugeliu skirtingų būdų bei egzistuoja daug įvairių jų organizavimo formų.

2.3. Kolektyvinio administravimo sąvoka ir bruožai

1990 m. PINO išleistame leidinyje, kuris jau spėjo tapti kolektyvinio administravimo vadovu, dr. Mihaly Ficsor pateikia kolektyvinio administravimo sąvoką, kurią doktrinoje priimta laikyti tipiniu kolektyvinio administravimo apibrėžimu:

„Kolektyvinio administravimo sistema susideda iš tokių elementų: teisių turėtojai suteikia įgaliojimus kolektyvinio administravimo organizacijoms administruoti jų teises, o tai yra, kontroliuoti jiems priklausančių darbų naudojimą, derėtis su būsimais naudotojais, suteikti jiems licencijas, nustatyti jose atitinkamą atlyginimą, surinkti tą atlyginimą ir paskirstyti jį teisių turėtojams. Tai galima laikyti tipine kolektyvinio administravimo schema.“¹¹⁵

Tarptautiniuose teisės aktuose kolektyvinio administravimo apibrėžimas retai pateikiamas. Išskirti būtų galima nebent Direktyvą 93/83/EEB, kurios 1 str. 4 d. nurodyta, jog direktyvoje minima „atlygio surinkimo organizacija“ – tai bet kuri organizacija, kurios užduotis ar viena iš pagrindinių užduočių – tvarkyti ir administruoti autorių arba gretutines teises.

„Ekonominės teisės ir iš jų išplaukiančios kompensacijos yra labai reikšmingos atlikėjui - tačiau tik tada, kai šios teisės yra administruojamos ir panaudojamos efektyviai ir rentabiliai“¹¹⁶. Atlikėjai privalo žinoti, kad jų interesais, kiek tai susiję su plačiu ir vis besiplečiančiu jų teisių panaudojimu, yra rūpinamasi. Teisių turėtojai privalo turėti realiai egzistuojančias ir faktiškai įgyvendinamas bei administruojamas teises visą šių teisių galiojimo laikotarpį.

Tuo tarpu, naudotojams būtina suteikti galimybę pakankamai greitai ir nesudėtingai už tam tikrą kainą įgyti reikiamą leidimą bei pasinaudoti saugomais atlikimais. Naudotojams taip pat reikia būti tikriems, kad jie nenukentės nuo nenumatytų teisių turėtojų skundų dėl jų saugomų teisių

¹¹⁴ The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 //

http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas: 2007-10-01. P. 5.

¹¹⁵ Ficsor, M. Collective Administration of Copyright and Neighboring Rights // Geneva: 1990, p. 6.

¹¹⁶ Policy and guidelines for international cooperation (Adopted by SCAPR 23 October 1995) //

<http://www.scapr.org/files/20/144.pdf> Prisijungimo laikas: 2007-12-04.

objektų panaudojimo tuo tikslu, dėl kurio naudotojai jau yra gavę minėtą leidimą. Norint patenkinti šiuos reikalavimus – kolektyvins teisių administravimas yra geriausia išeitis.

Taigi, kolektyvinio administravimo sąvoką galima apibrėžti kaip tam tikrą sistemą, kuriai norintys priklausyti teisių turėtojai, mainais už gaunamą atlygį, suteikia įgaliojimus administruoti tam tikras savo turtines teises samdomiems kolektyvinio administravimo specialistams, kurie, remdamiesi teisės aktais, bei pačių organizacijos narių, šiuo atveju atlikėjų, priimtais sprendimais efektyviai užtikrina organizacijos darbą: nustato tarifus, derisi su esamais ir būsimais naudotojais bei suteikia jiems leidimus naudotis teisių objektais, už kurių naudojimą surinktas atlyginimas vėliau paskirstomas teisių turėtojams.

Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijos kaip ir visos kitos kolektyvinio administravimo organizacijos pasaulyje yra valdomos jų narių, šiuo atveju – atlikėjų. Atlikėjams priklauso ir visas organizacijos turtas. Kiekvienoje organizacijoje yra numatyti valdymo organai. Dažniausiai tai visuotinis narių susirinkimas, kuris tam tikram laikotarpiui išsirenka valdymo organą (pvz. konferenciją) atsakingą už pačius svarbiausius organizacijos klausimus. Einamiesiems klausimams spręsti bei užduotims vykdyti būna renkamas atskiras valdymo organas (pvz. atlikėjų taryba). Taigi, būtent teisių turėtojai – atlikėjai – priima sprendimus dėl organizacijos pagrindinių veiklos kryptių ir tikslų, samdo administraciją, kuri padeda tuos tikslus įgyvendinti.

Iš vienos pusės tai lyg dvi sudedamosios dalys, kurios priklauso viena nuo kitos, iš kitos pusės – bendradarbiavimas tarp organizacijos narių ir administracijos yra pakankamai glaudus, todėl dažnai šie du subjektai ne visai teisingai tapatinami.

Nors tai ir pelno nesiekianti organizacija, tačiau organizacijos nariai kaip visuma neišvengiamai tampa ekonominių santykių subjektu, kuriam, norint išsilaikyti, tenka kovoti dėl priklausančio atlyginimo surinkimo. Tai reiškia, kad būtina pritraukti kaip įmanoma daugiau narių tam, kad būtų sukurtas kuo vertingesnis ir platesnis repertuaras, kurį būtų galima pasiūlyti naudotojams. Nuo atstovaujamo repertuaro apimties didžiaja dalimi priklauso galutinė organizacijos surinkta pinigų suma. Dėl to, galime daryti išvadą, jog kolektyvinio administravimo organizacija turėtų skatinti vertingiausių repertuare esančių kūrinių (fonogramų) sklaidą užsienio valstybėse, tokiu būdu užsitikrindama didesnes įplaukas iš giminingų organizacijų užsienyje. Ypač tai aktualu turėtų būti tų šalių organizacijoms, kurios dar neturi gilių kolektyvinio administravimo tradicijų ir kurių surenkamos sumos yra gerokai mažesnės nei kitų organizacijų tame regione. Taip pat svarbu pabrėžti, kad sprendžiant šį klausimą turėtų glaudžiai bendradarbiauti tos šalies tiek autorių, tiek atlikėjų, tiek ir fonogramų gamintojų kolektyvinio administravimo organizacijos.

Tačiau, kaip pabrėžia dr. Mihaly Ficsor, repertuaro reklamai neturėtų būti naudojami pinigai iš teisių turėtojams surinkto atlyginimo. Vietoj jų siūloma reklamos išlaidas dengti komisiniais, kuriuos sumoka konkretūs besireklamuojantys teisių turėtojai. Taip pat pabrėžiama, kad kolektyvinio administravimo organizacijos turėtų ieškoti kitų šaltinių, tokių kaip valstybės subsidija ar panašiai¹¹⁷.

Kitas išskirtinis kolektyvinio administravimo organizacijų bruožas – tai de facto arba de jure (ES tik Italija, Belgija, Vengrija, Olandija, Čekija ir Malta yra nustačiusi de jure) monopolija tam tikroje teritorijoje. Būtent tai dažnai laikoma pagrindine kliūtimi kolektyvinį administravimą vykdyti platesniu mastu. Iš kitos pusės, naudotojai akivaizdžiai netektų tam tikrų kolektyvinio administravimo privalumų, ir, jeigu toje pačioje sferoje veiktų konkuruojančios organizacijos, jie būtų priversti kreiptis į gausybę organizacijų¹¹⁸.

Dauguma tiek autorių, tiek ir atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų kenčia dėl savo neigiamo įvaizdžio visuomenėje. Visuomenės požiūriu šios organizacijos laikomos kaip stokojančios verslo įgūdžių ir supratimo. Dažnai taip atsitinka todėl, kad organizacijas valdantys individualūs nariai (menininkai, atlikėjai) iš prigimties nėra verslininkai, o specialistai dirbantys administracijoje nėra pardavimų vadybininkai.

Dėl šios priežasties kolektyvinio administravimo organizacijos greta savo tiesioginės veiklos turi užsiimti aktyvia šviečiamąja veiklą su tikslu, kad visuomenė geriau suprastų bei labiau gerbtų intelektinę nuosavybę.

2.4. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo funkcijos

Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija pagrindine kolektyvinio administravimo funkcija laiko tarpininkavimą tarp teisių turėtojų ir narių¹¹⁹. Tarpininkavimas apima: 1) atlikėjų teisių administravimą; 2) derybų su naudotojais organizavimą; 3) naudotojų licencijavimą; 4) naudojimo priežiūrą ir kontrolę bei 5) atlyginimo atlikėjams paskirstymą.

Lietuvos Respublikos ATGTĮ 67 str. numato, kad kolektyvinio administravimo asociacija atstovaujama autorių ir gretutinių teisių subjektų vardu ir remdamasi pasirašytais sutartimis dėl teisių kolektyvinio administravimo atlieka šias funkcijas: 1) suteikia naudotojams neišimtinės

¹¹⁷ Lewinsky, S. Intellectual Property, Nationality, And Non-Discrimination // <http://www.wipo.int/tk/en/hr/paneldiscussion/papers/word/lewinski.doc> Prisijungimo laikas 2007-12-01. P. 154.

¹¹⁸ Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas // Vilnius, 2001. P. 15.

¹¹⁹ Collective management of copyright and related right // What is collective management of copyright and related rights? http://www.wipo.int/about-ip/en/about_collective_mngt.html#P46_4989 Prisijungimo laikas 2007-11-20.

licencijas naudoti kūrinis ar gretutinių teisių objektus; 2) renka ir išieško autorinį atlyginimą už kūrinis ar gretutinių teisių objektų panaudojimą pagal suteiktas neišimtinės licencijas; 3) paskirsto ir moka surinktą autorinį atlyginimą savo atstovaujamiems autorių ir gretutinių teisių subjektams; 4) be atskiro įgaliojimo teisme ir kitose institucijose gina savo kolektyviai administruojamas autorių teises ir gretutines teises; 5) atlieka kitas kolektyvinio teisių administravimo funkcijas vadovaudamasi sutartimis dėl autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo.

Taigi, iš pateiktų pavyzdžių galima matyti, kad kolektyvinio administravimo organizacijų veikla yra daugiafunkcinė¹²⁰. Teisių turėtojams čia svarbiausia – ekonominė funkcija. Atlyginimo surinkimas ir paskirstymas yra kolektyvinio teisių administravimo organizacijų *raison d'être*¹²¹.

¹²⁰ Ficsor, M. The establishment and functioning of collective management organizations: the main features // http://www.arbiter.wipo.int/edocs/mdocs/arab/en/wipo_cr_krt_05/wipo_cr_krt_05_9.doc Prisijungimo laikas 2007-11-20.

¹²¹ Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas // Vilnius, 2001. P. 15.

3. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų santykiai su nariais ir naudotojais

Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, teisės aktuose įtvirtintos atlikėjų teisės gali būti įgyvendinamos tiek individualiai, tiek kolektyviai. Priklausomai nuo konkrečios teisės pobūdžio, teisių turėtojas renkasi jam priimtinesnį teisių įgyvendinimą. Pavyzdžiui, atlikėjas nesudėtingai gali pats įgyvendinti savo teisę leisti arba uždrausti įrašyti dar neįrašytą atlikimą. Tačiau tokių teisių kaip: teisė į atlyginimą už transliavimą ir viešą paskelbimą; teisė į atlyginimą už fonogramų atgaminimą asmeniniais tikslais; teisė į atlyginimą už atlikimų įrašų nuomą ir panaudą; bei išimtinė teisė leisti arba uždrausti padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą – paprastai yra administruojamos kolektyviai per tam tikslui įsteigtą kolektyvinio administravimo asociaciją.

Tam tikrais atvejais kolektyvinis administravimas yra privalomas. Pavyzdžiui, surenkant atlyginimą už kabelinę retransliaciją. Kabelinės retransliacijos operatorius neturi teisės sudaryti tiesioginių sutarčių su kūrinių autorių ir gretutinių teisių subjektais, nes tokių sutarčių praktiškai ir neįmanoma sudaryti, kadangi operatorius iš anksto nežino, kokie kūriniai ar gretutinių teisių objektai bus panaudoti transliuojamose programose¹²².

Kai kuriose šalyse (ypatingai Skandinavijoje) taikomas taip vadinamas išplėstinis kolektyvinis administravimas. Ši sistema ypatinga tuo, jog jei yra organizacija, įgaliota administruoti didelio skaičiaus teisių turėtojų tam tikras teises, ir tokiu būdu ji realiai atstovauja tam tikroje srityje, tai organizacijai teisės aktais suteikiami įgaliojimai administruoti atitinkamas teises netgi tų teisių turėtojų, kurie nėra suteikę įgaliojimų tai organizacijai¹²³. Bet kuriuo atveju, teisių turėtojui visada paliekama teisė reikalauti, kad jo teisės nebūtų įgyvendinamos tokiu būdu. Tokiu atveju organizacija sudaro specialų fondą, iš kurio, reikalui esant, būtų galima kompensuoti naudotojų patirtas išlaidas dėl organizacijos neatstovaujamo atlikėjo ieškinio tokiam naudotojui¹²⁴.

Egzistuoja ir toks administravimo būdas, kurį suteikia teisės aktais numatyta prezumpcija, pagal kurią kolektyvinio administravimo organizacija turi teisę atstovauti visas teises, į kurias pakliūna tam tikri panaudojimo būdai, ir jau naudotojas turi įrodinėti, kad organizacija tam tikrais

¹²² Vileita A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) str. komentaras. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos // Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P. 151.

¹²³ Ficsor, M. Collective Management Of Copyright And Related Rights At A Triple Crossroads: Should It Remain Voluntary or May It Be “Extended” or Made Mandatory? // http://portal0.unesco.org/culture/en/file_download.php/4393e8012f163bf14b045706188c7533Ficsor+Eng.pdf Prisijungimo laikas 2007-11-25. P. 9.

¹²⁴ Report on the collective management of copyright in the European Union. Deloitte & Touche ITEC group, Markt/E/JR D 2000 Brussels // ifpi@ifpi.com Prisijungimo laikas 2007-11-23. P. 9.

atvejais neturi pakankamų įgaliojimų. Būtent toks kolektyvinio administravimo modelis vyrauja Vokietijoje¹²⁵.

Bet kuriuo atveju, kalbant apie atlikėjų teisių kolektyvinį administravimą, reikia turėti omenyje, jog šiuose santykiuose dalyvauja trys subjektai, t. y.: teisių turėtojai, teisių turėtojams atstovaujanti kolektyvinio administravimo organizacija bei teisių naudotojai. Būtent šių subjektų tarpusavio santykiai ir bus analizuojami šiame skyriuje.

3.1. Kolektyvinio administravimo organizacijos ir jos narių santykiai

Nagrinėjant teisių turėtojų santykį su jiems atstovaujančia kolektyvinio administravimo organizacija, reikia išsiaiškinti, kurios atlikėjų teisės gali būti administruojamos kolektyviai, kas ir kokiais principais remiantis gali tapti kolektyvinio administravimo organizacijos nariu, bei kokios yra keliamos sąlygos norintiems tapti nariais, t. y. koku būdu ir kurios konkrečiai teisės yra perduodamos administruoti kolektyviai.

3.1.1. Kolektyviai administruojamos atlikėjų teisės

Kaip jau buvo minėta, teisę į teisingą atlyginimą yra numačiusi 1961 m. Romos konvencija, kurios 12 straipsnis numato, jog „jeigu komerciniais tikslais išleista fonograma ar jos kopija naudojama tiesioginiam transliavimui arba bet kokiam kitam viešam skelbimui, naudotojas išmoka vienkartinį teisingą atlyginimą atlikėjams ir/ar fonogramų gamintojams.“ Ši nuostata vėliau buvo atkartota 1996 m. PAF sutartyje, 92/100/EEB direktyvoje, o taip pat ir Lietuvos ATGT įstatymo 55 straipsnyje.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad toks fonogramų panaudojimas yra susijęs su dideliu skaičiumi naudotojų, kurie teisių objektus naudoja įvairiais būdais; be to, naudojimas susijęs su daugeliu teisių subjektų, o atlyginimas atlikėjams ir fonogramų gamintojams yra „vienkartinis“ – todėl atlikėjų teisė į atlyginimą yra administruojama kolektyviai¹²⁶.

Tuo tarpu teisė į teisingą atlyginimą už fonogramų atgaminimą asmeniniais tikslais, dėl tų pačių priežasčių, o ypač dėl to, kad toks atlyginimas yra vienkartinis ir mokamas įvairių kategorijų teisių subjektams (tiek autoriams, tiek atlikėjams, tiek fonogramų gamintojams) gali būti administruojama tik kolektyviai. Svarbu pažymėti, jog surinktas atlyginimas yra paskirstomas tokiu

¹²⁵ Ten pat.

¹²⁶ Su sąlyga, jog valstybė, ratifikuodama 1961 m. Romos konvenciją nepasinaudojo 16 straipsnyje numatyta išlyga, pagal kurią konvenciją ratifikavusi šalis gali visiškai ar iš dalies netaikyti teisės į atlyginimą.

santykiu, kokį numato teisės aktai. Tai būtų galima laikyti privalumu, kadangi toks reglamentavimas nepalieka teisių turėtojams (pvz. fonogramų gamintojams, kurie paprastai turi stipresnes derybines pozicijas atlikėjų atžvilgiu) galimybės sutartimis pakeisti įstatymo numatytą proporcijų¹²⁷. Lyginant su išimtinėmis teisėmis tai labai svarbus privalumas, kuriuo pasižymi „kukli“ atlikėjų teisė į atlyginimą¹²⁸.

Teisės į teisingą atlyginimą už atlikimų įrašų nuomą kolektyvinis administravimas, kaip vienas iš šios teisės administravimo būdų yra numatytas 92/100/EEB direktyvoje. Reikia pastebėti, kad Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo rengėjai 53 str. 6 d. numatė, jog ši išimtinė atlikėjo teisė į atlyginimą paprastai yra įgyvendinama per gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociaciją, tačiau neprivalomai. Tokia pati situacija vyrauja ir daugelyje ES valstybių. Tik Vokietijoje, Danijoje ir Didžiojoje Britanijoje šios teisės įgyvendinimui kolektyvinis administravimas yra privalomas¹²⁹.

Lietuvos Respublikos ATGTĮ 65 str. 2 d. numato, kad kolektyvinis teisių administravimas, inter alia, gali būti taikomas ir gretutinių teisių objektų padarymui viešai prieinamų kompiuterių tinklais (internetu). Tenka pastebėti, jog šią teisę Lietuvos atlikėjai jei ir įgyvendina, tai įgyvendina tik individualiai, t. y. dažniausiai ją perduodami fonogramų gamintojams. Nepaisant to, autoriaus nuomone, šiame ATGTĮ straipsnyje pateikiama „padarymo viešai prieinamų“ samprata yra pernelyg susiaurinta. Tobulėjant technologijoms internetu galima naudotis ne tik kompiuterių tinklais, bet ir, pavyzdžiui, mobiliaisiais telefonais.

3.1.2. Narystė kolektyvinio administravimo organizacijoje

Kiekvienai kolektyvinio administravimo organizacijai yra svarbu turėti teisėtus individualių teisių turėtojų įgaliojimus ar pavedimus veikti, įskaitant jų atstovavimą tarptautiniu mastu.

Patirtis parodė, jog tiek naudotojų, tiek teisių turėtojų atžvilgiu, atlikėjų teisės geriausiai gali būti įgyvendinamos tuomet, kai visi teisių turėtojai konkrečioje valstybėje susiburia į vieną ir tą

¹²⁷ Lietuvoje šios proporcijos nustatytos 2007 m. rugsėjo 19 d. Vyriausybės nutarime “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimo Nr. 1106 "Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo" pakeitimo”. Plačiau aprašoma darbo 3.3. skyrelyje „Surinkto atlyginimo paskirstymas teisių turėtojams“.

¹²⁸ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 6.

¹²⁹ Report on the collective management of copyright in the European Union. Deloitte & Touche ITEC group, Markt/E/JR D 2000 Brussels // ifpi@ifpi.com Prisijungimo laikas 2007-11-23. P. 12.

pačią nacionalinę organizaciją, o individualūs teisių turėtojai priklauso tik tai vienai organizacijai, kuri yra įgaliota atstovauti teisių turėtojams kitose šalyse¹³⁰.

SCAPR priklausančios atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijos vadovaujasi šiais narystės organizacijoje principais¹³¹:

- Teisių turėtojas verčiau bus tik vienos bendrijos narys;
- Teisių turėtojas turėtų būti sudaręs narystės sutartis tik vienoje šalyje;
- Teisių turėtojas turėtų prisijungti prie savo nuolatinės rezidavimo vietos valstybės bendrijos;
- Tačiau, priklausomai nuo susiklosčiusių aplinkybių, teisių turėtojas turi turėti galimybę pasirinkti valstybę, kurios bendrijos nariu jis nori tapti;
- Teisių turėtojas turi suteikti aiškius įgaliojimus kolektyviai administruoti jo teises, numatytas 1961 m. Romos konvencijos 12 straipsnyje, o taip pat ir kitas kolektyviai administruojamas teises: nuomą ir panaudą, teisę į atlyginimą už teisių apribojimus, būtent tai specifinei bendrijai;
- Tarp atitinkamų valstybių tarptautinis atlikėjų teisių kolektyvinis administravimas turi būti vykdomas išimtinai dvišalių sutarčių pagrindu.

Lietuvoje klausimus susijusius su atlikėjų narystę kolektyvinio administravimo organizacijoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas¹³² (CK), Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas¹³³, jau minėtas ATGTĮ bei Lietuvos gretutinių teisių asociacijos įstatatai¹³⁴.

Pagal Asociacijų įstatymą, asociacijos nariais gali būti 18 metų sulaukę veiksniūs fiziniai asmenys ir juridiniai asmenys. Tuo tarpu, jaunesni kaip 18 metų asmenys asociacijoje gali įgyti teises ir pareigas Civilinio kodekso nustatyta tvarka, t.y. jie turi teisę patys savarankiškai disponuoti savo pajamomis bei turtu, įgytu už šias pajamas, įgyvendinti autorių teises į savo kūrinius (analogiškai ir į savo gretutinių teisių objektus). Už jaunesnius kaip 14 metų asmenis prašymus tapti asociacijos nariais asociacijos įstatuose nustatytam valdymo organui pateikia jų tėvai arba globėjai.

Lietuvos gretutinių teisių asociacijos įstatų 5.1. p. numatyta, jog asociacijos nariai, inter alia, yra atlikėjai, sudariusieji narystės sutartis su asociacija. Nariai skirstomi į tikruosius ir asocijuotus narius. Visi atlikėjai, Lietuvos Respublikos piliečiai bei asmenys turintys nuolatinę gyvenamąją

¹³⁰ Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas // Vilnius, 2001. P. 20.

¹³¹ SCAPR Policy and Guidelines (including changes adopted on May 2002) // <http://www.scapr.org/files/20/144.pdf> Prisijungimo laikas 2007-10-25. P. 4 – 5.

¹³² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.

¹³³ Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-745.

¹³⁴ Lietuvos gretutinių teisių asociacijos įstatatai // <http://www.agata.lt/lt/?id=1&item=28> Prisijungimo laikas 2007-10-12.

vieta Lietuvoje, sudarę narystės sutartį, yra tikrieji nariai. Atlikėjai, užsienio valstybių piliečiai, gali tapti asocijuotais nariais. ATGTĮ 69 str. 1 d. numato, jog užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų teises Lietuvos Respublikos teritorijoje Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijos įgyvendina pagal pasirašytas dvišales ir daugiašales sutartis su atitinkamomis užsienio valstybių kolektyvinio administravimo asociacijomis, kurios yra įgaliotos atstovauti šiems subjektams, arba užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų tiesioginės narystės Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijose pagrindu.

ATGTĮ 69 str. 2 d. įtvirtinta nacionalinio apsaugos režimo sistema, kuri numato, kad Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijos užsienio autorius ir gretutinių teisių subjektus privalo traktuoti taip pat, kaip jos traktuoja autorius ir gretutinių teisių subjektus – kolektyvinio administravimo asociacijų narius, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai arba nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje fiziniai asmenys, arba juridiniai asmenys, turintys buveines Lietuvos Respublikoje. Nacionalinį apsaugos režimą užsieniečiams garantuoja 1961 m. Romos konvencija, TRIPS sutartis, 1996 m. PAF sutartis. Tai reiškia, kad atlyginimas ne nariams bei užsieniečiams turi būti paskirstomas taip pat kaip ir nariams ir organizacijos valstybės piliečiams. Lygus traktavimas privalo būti tokiose srityse kaip, inter alia, teisės objektų panaudojimo kontrolė, administracinės išlaidos ir pan. Bet kokios išimtys ar išlygos gali būti daromos jei ne nariai ir užsieniečiai, tiesiogiai ar netiesiogiai (per atstovus) jas patvirtina. Tačiau bandymai bloginti užsieniečių padėtį gali iššaukti rimtus konfliktus¹³⁵. Be to, Europos Teisingumo Teismas 1993 m. byloje *Phil Collins v. Imtrat*¹³⁶, nustatė, jog Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutarties 12 straipsnis, kuriuo draudžiama bet kokia diskriminacija tautybės pagrindu yra taikomas ir intelektinės nuosavybės teisėms. Taigi, net ir tie atvejai kai tarptautiniai teisės aktai, reglamentuojantys intelektinę nuosavybę, leidžia diskriminaciją nebegalės būti taikomi pagal Europos Sąjungos teisę¹³⁷.

Taigi, atlikėjas tapdamas kolektyvinio teisių administravimo organizacijos nariu kartu su savimi „atsineša“ ir jam priklausančias teises. Šis įnašas turimos teisės pavidalu gali atstoti pavedimą tvarkyti išimtinės teises. Toks ypatingo pobūdžio įnašas sustiprina atlikėjo ir konkrečios jam atstovaujančios organizacijos tarpusavio ryšį, kadangi „įnešta“ teise naudosis tik ši organizacija, tuo pačiu apsaugodama atlikėją nuo išorinio spaudimo¹³⁸.

¹³⁵ Ficsor, M. *Collective Management of Copyright and Related Rights* // Geneva: World Intellectual Property Organization, 2002. P. 155.

¹³⁶ Europos Teisingumo Teismo 1993 m. spalio 20 d. sprendimas byloje C-326/92, *Phil Collins v. Imtrat*.

¹³⁷ Lewinsky, S. *Intellectual Property, Nationality, And Non-Discrimination* //

<http://www.wipo.int/tk/en/hr/paneldiscussion/papers/word/lewinski.doc> *Prisijungimo laikas 2007-12-01*. P. 7.

¹³⁸ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 7.

3.1.3. Turtinių teisių perdavimas

Atlikėjai, kaip ir kiti intelektinės nuosavybės teisių turėtojai, tapdami vienos ar kitos kolektyvinio administravimo organizacijos nariais, visų pirma turi nuspręsti, kokia juridine forma jie dalyvaus organizacijoje, t. y. kokios jų teisės bus perduotos administruoti kolektyviai. Teisių perdavimas administruoti šiuo atveju dar nereiškia, kad atlikėjas jų atsisako ar netenka. Priešingai, mainais už pavestas administruoti teises, atlikėjas įgauna papildomą teisę, t. y. teisę dalyvauti organizacijos valdyme, gauti visą informaciją apie organizacijos veiklą¹³⁹, bei, kas turbūt svarbiausia – gauti priklausančių atlyginimą.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad kolektyvinio administravimo organizacijai pavestos tvarkyti tam tikros atlikėjo išimtinės teisės tuo pačiu metu negali būti perduodamos jokiai kitai organizacijai. Tačiau tai nereiškia, kad teisių turėtojo interesai dėl to galėtų nukentėti, kadangi tokiu būdu yra užtikrinama atlikėjo apsauga nuo išorinio spaudimo, kuriuo būtų siekiama priversti atlikėją perleisti savo teisę nepalankiomis sąlygomis¹⁴⁰. Taigi, atlikėjui labai svarbu pasirinkti geriausiai jo interesus galinčią atstovauti kolektyvinio administravimo organizaciją (ir tai nebūtinai turi būti atlikėjo valstybėje įsteigta organizacija).

Kalbant apie teisių perdavimą, literatūroje aptinkami įvairūs teisių perdavimo – įgijimo būdai. Tai:

- visiškas išimtinių teisių perdavimas;
- neišimtinės licencijos suteikimas (pavedimas administruoti teisę);
- įgaliojimas kolektyvinio administravimo organizacijai veikti kaip atstovui;
- įstatymu nustatytas atstovavimas (privalomasis kolektyvinis administravimas);
- mišrus būdas¹⁴¹.

Dažnai perduodamų teisių apimtis priklauso nuo organizacijos pajėgumo atstovauti konkrečius teisių turėtojus. Organizacijos pajėgumas šiuo atveju priklauso nuo daugelio veiksnių, tiek nuo valstybės politikos, tiek nuo pačios organizacijos vidinių resursų.

¹³⁹ Balcevič, L. Atlikėjų ir fonogramų gamintojų gretutinių teisių apsauga ir kolektyvinis administravimas // Ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 31.

¹⁴⁰ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 7.

¹⁴¹ Gervais, D. J. Collective management of copyright and neighbouring rights in Canada: an international perspective // http://www.pch.gc.ca/progs/ac-ca/progs/pda-cpb/pubs/collective/01_e.cfm Prisijungimo laikas: 2007-12-11.

Europoje atlikėjai dažniausiai paveda savo turtines teises organizacijoms administruoti jas kolektyviniai. Neretai pasitaiko ir įstatymais nustatytas atstovavimas. JAV dažniau sutinkama situacija, kai atlikėjas įgalioja organizaciją veikti kaip atstovą.

Tuo tarpu Lietuvoje sutinkamas mišrus teisių perdavimo ir įgijimo būdas. Atlikėjai, kurie jungiasi į kolektyvinio administravimo organizacijas, gali joms perduoti išimtinį leidimą administruoti jo išimtinės teises arba pavesti rinkti jiems priklausantį atlyginimą.

3.2. Kolektyvinio administravimo organizacijos ir naudotojų santykiai

3.2.1. Sutarčių tipai

Priklausomai nuo to kokias atlikėjų teises įgyvendina kolektyvinio administravimo organizacija, skiriami dviejų kategorijų sutarčių tipai, kuriais suteikiama teisė pasinaudoti konkrečiu darbu (atlikimo įrašu, fonograma) arba visu organizacijos atstovaujama repertuaru¹⁴².

Pirmasis sutarties tipas apibūdinamas kaip individuali licencija, suteikianti naudotojui teisę pasinaudoti konkrečiomis išimtinėmis teisėmis, pvz. filmo prodiuseris nori panaudoti komerciniais tikslais išleistą fonogramą, kurioje įrašai priklauso atlikėjams, kurių teises įgyvendina kolektyvinio administravimo organizacija.

Jei siekiama naudoti ne konkrečius teisės objektus, tokiu atveju išduodama licencija dėl viso organizacijos administruojamo repertuaro – pvz. dėl atlikimų įrašų padarymo viešai prieinamais internete. Kadangi už galimybę naudotis visu repertuaru tenka mokėti didžiausią atlyginimą, todėl naudotojui prašant, kolektyvinio administravimo organizacija gali išduoti licenciją teisių objektus naudoti tik konkrečioje programoje¹⁴³, kitaip tariant, tai siauresnė „tuščios“ licencijos forma, pagal kurią mokamo atlyginimo dydis priklauso nuo pajamų gautų iš konkrečios programos transliavimo¹⁴⁴, kurioje teisių objektai buvo naudojami. Pastaroji licencija labiau būdinga JAV teisei¹⁴⁵.

Tuo tarpu antrasis sutarties tipas, kalbant apie sutartis tarp intelektinės nuosavybės teisių turėtojų ir naudotojų, yra unikalus. Jis pasižymi tuo, jog leidimo išdavimas naudotojui pasinaudoti atlikėjų teisių objektais nėra būtinas. Leidimas pasinaudoti nėra sutarties tarp teisių turėtojo ir naudotojo objektas, kadangi sutartyje numatytas teisių objektų naudojimas leidžiamas įstatymiškai

¹⁴² Angl. „blanket license“.

¹⁴³ Angl. „per-program“.

¹⁴⁴ Per-program license // http://songwriter101.com/lingo/386_0_5_0_C/ Prisijungimo laikas 2007-12-04.

¹⁴⁵ Alich, S. Legal Position of Users of Protected Works // (Neišleista). P. 1.

už atitinkamą atlygį¹⁴⁶. Dėl šios priežasties tarp administravimo organizacijos ir naudotojų sudaromos ne licencinės, o tik „paprastos“ sutartys, numatančios atlyginimo dydį bei jo mokėjimo tvarką už komerciniais tikslais išleistų fonogramų ar jų kopijų panaudojimą. Pasirašęs tokią sutartį, naudotojas gali pasinaudoti visu administravimo organizacijos atstovaujama repertuaru.

Privalomų licencijų nebuvimas yra esminis skirtumas tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyviai administruojančių organizacijų. Tačiau reikia pastebėti, jog remiantis analogija, sutartims tarp atlikėjų teises administruojančių organizacijų ir naudotojų taikomos teisės aktu nuostatos, reguliuojančios licencinę sutartį. Be to, valstybių, kuriose numatyta atlikėjų teisė į atlyginimą, įstatymai įpareigoja naudotojus sudaryti sutartis dėl teisių objektų panaudojimo.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog dėl išimtinių teisių panaudojimo sudaroma licencinė sutartis, kai, tuo tarpu, teisės į atlyginimą užtikrinimas vykdomas įstatymais numatytų sutarčių pagrindu.

3.2.2. Tarifų nustatymas ir derybos su naudotojais

Tarifų nustatymas yra viena iš labiausiai komplikuočių kolektyvinio administravimo organizacijos užduočių, dėl kurių dažnai kyla įvairios konfliktinės situacijos. Šios situacijos dažnai būna užprogramuotos dėl monopolinio tokių organizacijų pobūdžio.

Pasaulyje egzistuoja du pagrindiniai atlyginimo atlikėjams tarifų nustatymo principai. Tačiau reikia pastebėti, kad patys tarifų dydžiai (net ir panašiose valstybėse) skiriasi nuo kelių iki keliasdešimt kartų. Priklausomai nuo šalyje veikiančių teisės aktų, atlyginimo dydis būna nustatomas:

- derybomis, kurios vyksta tarp teisių turėtojus atstovaujančios organizacijos ir tam tikrą naudotojų grupės atstovų;
- tarifą nustato valstybės valdžios įgaliota institucija.

Daugeliu atveju atlyginimo tarifas yra nustatomas derybų keliu. Tačiau pasitaiko atvejų, kai kompromisas derybomis nebūna pasiektas. Tokiu atveju numatyta, jog teisę nustatyti tarifus turi teisminė instancija arba administracinė komisija. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos ATGT įstatymo 55 str. 2 d. numato, jog jeigu fonogramų naudotojai ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijos nesutaria dėl atlyginimo dydžio ir jo mokėjimo sąlygų, bet kuri iš šalių gali kreiptis į Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių tarybą arba į kitą tarpininką prašydama tarpininkauti

¹⁴⁶ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 6

derybose. Jeigu šalys nepriima derybose tarpininkaujant pateikto pasiūlymo, atlyginimo dydį ir mokėjimo sąlygas nustato teismas.

Tuo tarpu tarifo dydį už atgaminimą asmeniniais tikslais dažniausiai teisės aktais nustato pati valstybė¹⁴⁷.

Tai, jog teisės aktai yra reikalaujama derėtis su naudotojais, dar nereiškia, kad administravimo organizacija turės derėtis su kiekvienu individualiu naudotoju. Praktikoje yra įprasta, jog derybos vyksta su didžiausiomis tam tikros kategorijos naudotojus vienijančiomis organizacijomis, o suderėti tarifai taikomi visiems tos pačios kategorijos naudotojams. Konkurencijos teisė reikalauja, kad su visais tos pačios kategorijos naudotojais būtų sudaromos vienodos sąlygas turinčios sutartys, bei visiems to paties tipo naudotojams būtų taikomi vienodi tarifai.

Paties tarifo dydžio nustatymo principai gana paprasti. Tai gali būti tam tikra pastovi suma priklausanti nuo tokių kriterijų kaip, pavyzdžiui, kavinės ar parduotuvės plotas. Kitu atveju tai gali būti tam tikras procentas nuo pajamų, pavyzdžiui, už parduotus į renginį bilietus. Tačiau dažniausiai organizacijos sudarydamos tarifų apskaičiavimo metodikas remiasi abiem minėtais principais.

Bet kuriuo atveju atlyginimo dydis teisių turėtoju turi koreliuoti su teisių objektų panaudojimo neišvengiamumu. Savaiame suprantama, kad nebūna muzikos klubo be muzikos, todėl už fonogramų panaudojimą viešam paskelbimui klubo savininkas sumokės daugiau nei, tarkim, parduotuvės (kurioje muzika taip pat svarbi ir sukurianti tam tikrą aplinką, tačiau nebūtina) savininkas.

3.3. Surinkto atlyginimo paskirstymas teisių turėtojams

Teisingas surinkto atlyginimo paskirstymas yra antroji ir bene svarbiausia atlikėjams kolektyvinio administravimo organizacijos užduotis, reikalaujanti ypatingo kruopštumo bei tikslumo. Surinkti pinigai turi būti padalinti kiekvienam teisių turėtoju pagal jam priklausančią jų dalį¹⁴⁸. Reikia pažymėti, jog ir šioje srityje atlikėjų teisių administravimo praktiniai veiksmai beveik nesiskiria nuo tų, kurie atliekami kolektyviai tvarkant autorių teises¹⁴⁹.

Šios užduoties svarbumą lemia dvi aplinkybės:

¹⁴⁷ Alich, S. Legal Position of Users of Protected Works // (Neišleista). P. 3.

¹⁴⁸ Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas // Vilnius, 2001. P. 34.

¹⁴⁹ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 8.

- pirma – administravimo organizacija yra tiesiogiai išipareigojusi savo nariams (tiek tikriesiems nariams, tiek teisių turėtojams pagal dvišales sutartis su giminingomis užsienio organizacijomis);

- antra – naudotojai tikisi, kad sumokėtas atlyginimas pasieks konkretų atlikėją.

Apie pirmąją aplinkybę jau buvo kalbėta analizuojant pavedimą administruoti teises kolektyviai. Galima tik pridurti, jog daugumoje šalių teisės aktais pakankamai liberaliai reglamentuoja atlyginimo paskirstymo klausimus, paliekant galimybę teisių turėtojams patiems nuspręsti dėl konkretaus jų teisių įgyvendinimo. Pavyzdžiui, ATGTĮ 68 str. 4 d. numato, jog kolektyvinio administravimo asociacijos privalo surinktą atlyginimą teisių turėtojams paskirstyti kiek įmanoma proporcingai jų teisių objektų faktiniam panaudojimui¹⁵⁰. Jei ta pati organizacija atstovauja ne tik atlikėjams, bet ir fonogramų gamintojams, kaip pavyzdžiui Lietuvoje, tokiu atveju įstatyme taip pat randame nuostatą, jog surinktas atlyginimas atlikėjams ir fonogramų gamintojams dalijamas po lygiai, jeigu kitaip nenustatyta jų tarpusavio sutartyje (55 str. 1 d.).

Antroji aplinkybė turi dvi alternatyvas. Tai reiškia, kad naudotojas, norėdamas, jog jo sumokėtas atlyginimas pasiektų konkretų atlikėją, turi pateikti informaciją atlikėjų teises administruojančiai organizacijai apie tai, kurių atlikėjų, kuriais teisių objektai jie naudojami per atitinkamą laikotarpį. Ši pareiga (o kai kuriais atvejais tik teisė), remiantis nacionaliniais teisės aktais, nustatoma teisės objektų panaudojimo sutartyje tarp kolektyvinio administravimo organizacijos ir naudotojų.

Kita labai svarbi aplinkybė – tai pateikiamų ataskaitų ar informacijos tikslumas bei teisingumas. Visa tai, remiantis teisės aktais, privalo būti aptarta sutartyje tarp kolektyvinio administravimo organizacijos ir naudotojo. Dažniausiai sutartyse būna numatyta ne tik pareiga teikti informaciją apie teisių objektų naudojimo teisėtumą, bet ir nustatoma šios informacijos pateikimo forma. Vieninga panaudotų kūrinių ataskaitos forma palengvina atlyginimo paskirstymą. Tipinėje formoje turi būti nurodomas kūrinio pavadinimas, grupės pavadinimas, atlikėjo pavardė ar pseudonimas, fonogramos gamintojas, kūrinio trukmė bei panaudojimo skaičius¹⁵¹. Pastaraisiais metais, vis labiau tobulėjant informacinėms technologijoms, atsirado galimybė šį procesą automatizuoti, tokiu būdu pasiekiant dar didesnę informacijos tikslumą, kuris atlikėjui leidžia tikėtis teisingo atlygio. Tačiau, visko automatizuoti neįmanoma, žmogiškasis faktorius šioje situacijoje neišvengiamas. Tai lemia, kad paskirstant atlyginimą absoliutus tikslumas neįmanomas.

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1598. (Aktuali redakcija nuo 2006 m. spalio 22 d.)

¹⁵¹ Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas // Vilnius, 2001. P. 41.

Skirtingiems teisių objektų panaudojimo būdams, taikomi skirtingi paskirstymo principai, tačiau bet kuriuo atveju, kaip jau buvo minėta, atlyginimas turėtų būti kaip įmanoma proporcingesnis faktiniam objektų panaudojimui.

Sąlyginai nesudėtingai būna paskirstomas transliuotojų sumokėtas atlyginimas. Atlyginimo suma pagal jų pateiktas ataskaitas (grojaraščius) bei informaciją priskiriama individualiems teisių turėtojams.

Atlyginimas surenkamas už fonogramų viešą paskelbimą dažniausiai paskirstomas remiantis radijo stočių grojaraščiais. Šiuo atveju naudotojui, kuris fonogramas naudoja viešam paskelbimui, sutartyje būna numatyta tik teisė, o ne pareiga pateikti grojaraščius. Taip yra todėl, kad praktikoje toks ataskaitų teikimas yra sudėtingas, o kartais ir apskritai neįmanomas. Pavyzdžiui, mažos kavinės savininkui samdyti darbuotoją, kuris sudarytų tikslų per mėnesį skambėjusių fonogramų grojaraštį, kainuotų brangiau nei atlyginimas, kurį jis sumoka teisių turėtojams. Be to, tokios informacijos apdorojimas, kuri dažniausiai būna neautomatizuota, netiksli bei pateikiama popieriuje, atima labai daug laiko, dėl ko ženkliai didėja administravimo kaina. Šiuo atveju administracinės išlaidos gali pasidaryti netgi didesnės, nei galutinė paskirstomo atlyginimo suma. Vengiant šios neracionalios situacijos ir buvo pritaikytas principas, kurio esmė yra surinktą atlyginimą skirstyti remiantis transliuotojų ataskaitomis.

Be to, dauguma kolektyvinio administravimo organizacijų, paskirstydamos surinktą atlyginimą, savo narių sprendimu, naudoja ne visą, o tik tam tikrą atrankinę informacijos dalį, kurią laiko pakankama teisingo atlyginimo paskaičiavimui¹⁵². Nors tai ir lemia tam tikrus galimus neproporcingumus, tačiau tuo pačiu paskirstoma suma tampa didesnė dėl sumažėjusių administracinių išlaidų.

Sudėtingiau paskirstyti atlyginimą už tokias teises, kurių panaudojimo ataskaitų neįmanoma gauti, pavyzdžiui už atgaminimą asmeniniais tikslais. Kadangi, kaip jau buvo minėta, jei valstybė numato šią teisę, ja naudojasi skirtingos teisių turėtojų grupės (autoriai, atlikėjai, fonogramų gamintojai bei audiovizualinių kūrinių gamintojai). Šiuo atveju, dažniausiai teisės aktais būna nustatomos atlyginimo paskirstymo proporcijos tarp skirtingų teisių turėtojų. Lietuvoje šis atlyginimas teisių turėtojams paskirstomas pagal Vyriausybės patvirtintą atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo

¹⁵² Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas // Vilnius, 2001. P. 41.

ir mokėjimo tvarką¹⁵³, kurioje numatyta, jog surinktas atlyginimas teisių subjektams paskirstomas taip (procentais):

Suma, surinkta už garso laikmenas:

- autoriams – 40;
- atlikėjams – 30;
- fonogramų gamintojams (įskaitant transliuojančiąsias organizacijas, už jų pagamintas fonogramas) – 30.

Suma, surinkta už audiovizualines laikmenas:

- autoriams – 40;
- atlikėjams – 30;
- audiovizualinių kūrinių gamintojams (įskaitant transliuojančiąsias organizacijas, už jų pagamintus audiovizualinius kūrinius) – 30.

Tačiau tai tik pirmasis paskirstymo etapas. Atlikėjams skirta atlyginimo dalis dar turi būti paskirstoma tarpusavyje. Kadangi duomenų apie tai, kas buvo atgaminta asmeniniais tikslais neįmanoma surinkti, belieka tik tyrimai, kurių rezultatus tvarko kolektyvinio administravimo organizacija, nes tik šių tyrimų rezultatai leidžia gauti bent jau santykinę informaciją apie teisės objektų panaudojimą asmeniniais tikslais. Šioje situacijoje labai daug reikšmės turi teisių administravimo formos pasirinkimas, nes tik nuo jos priklausys, kaip bus užtikrinamas teisingas atlyginimas¹⁵⁴.

Kolektyvinio administravimo organizacijos paskirstomas atlyginimas turi pateisinti jos narių – atlikėjų lūkesčius, nes tik turėdama savo narių įgaliojimus bei pasitikėjimą ji galės toliau vykdyti savo veiklą bei siekti užsibrėžtų tikslų.

3.4. Kolektyvinio administravimo išlaidos

Faktas, kad atlikėjas pavedė tam tikrą savo teisę administruoti kolektyviai dar nereiškia, kad šioji teisė bus įgyvendinta tokiu pat mastu ir tokia pačia finansine išraiška, kaip kad būtų, jei ją įgyvendintų pats atlikėjas individualiai. Šiuo atveju atlikėjui tenka spręsti dilemą: ar neperdavus teisės bandyti ją įgyvendinti individualiai, ir tikėtis, kad pačiam ją įgyvendinti pavyks efektyviau

¹⁵³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 997 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimo Nr. 1106 "Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo" pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 102-4156.

¹⁵⁴ Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista). P. 8.

(nors tai ir nebus susiję su tiesioginiu atlikėjo darbu bei atims labai daug laiko, kuris galėtų būti skirtas kūrybinei veiklai), ar patikėti savo teisių administravimą kitiems, tuo pačiu susitaikant, kad surinktas atlyginimas priklausys nuo kolektyvinio subjektų pastangų bei nebūtinai, ekonomine prasme, bus adekvatus konkretaus atlikėjo intelektualinės veiklos vertei.

Kolektyvinio administravimo organizacija – tai sudėtinga sistema, reikalaujanti nemažai žmogiškųjų bei finansinių išteklių. Norint užtikrinti organizacijos efektyvumą bei rentabilumą būtina nuolat investuoti į veiklos plėtrą ir tobulinimą. Be abejo, daugiausia administracinių išlaidų tenka administracijoje dirbančių specialistų išlaikymui. Didelė dalis išlaidų tenka organizacijos duomenų bazių, bei specifinių programų kūrimui bei atnaujinimui. Todėl natūralu, kad dalis surinktų pinigų yra skiriama šiems tikslas. Komisinis, kuris turi padengti administracines išlaidas, paprastai apskaičiuojamas tam tikro procento nuo pajamų forma. Priklausomai nuo organizacijos išsivystymo, išlaidos administravimui gali sudaryti nuo keliolikos iki viso šimto procentų. Savaime suprantama, kad veiklą pradėjusiai ir besikuriančiai organizacijai reikės kur kas daugiau išlaidų. Svarbiausia, kad šios išlaidos bėgant metams palaipsniui mažėtų.

3.5. Tarptautinis bendradarbiavimas

Kitas svarbus kolektyvinio administravimo bruožas – tarptautinis bendradarbiavimas. Atlikėjams nepakanka susiburti į organizacijas atskirose šalyse, tam, kad efektyviai įgyvendintų savo tikslus, administravimo organizacijoms būtina užmegzti tarpusavio santykius tarptautiniu lygiu¹⁵⁵.

Teisių turėtojai naudojami jiems suteiktomis teisėmis, buriasi ne tik į nacionalines, bet ir į tarptautines bendrijas. Viena iš tokių organizacijų yra 1986 m. Vienoje įkurta Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų taryba (SCAPR¹⁵⁶). Ši organizacija rūpinasi savo narių, kurių šiuo metu yra 34, tarpusavio santykių plėtojimu, užtikrinant atlikėjams priklausančio atlyginimo surinkimą tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu.

Kita tarptautiniu mastu veikianti organizacija, tai 1994 m. gegužės 20 d. Briuselyje įkurta AEPO-ARTIS¹⁵⁷. Tai asociacija, vienijanti Europos atlikėjų kolektyvinio administravimo organizacijas. Šiuo metu AEPO-ARTIS priklauso 27 Europos šalys¹⁵⁸. Pagrindiniai šios

¹⁵⁵ Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas // Vilnius, 2001. P. 18.

¹⁵⁶ Angl. The Societies Council for the Collective Management of Performers Rights.

¹⁵⁷ Angl. Association of European Performers' Organisations.

¹⁵⁸ What is AEPO-ARTIS? Short presentation // http://www.aepo-artis.org/pages/11_1.html Prisijungimo laikas 2007-10-25.

organizacijos tikslai yra vystyti ir užtikrinti platesnį atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo pripažinimą, Europos Sąjungos mastu stiprinti bendradarbiavimą tarp besirūpinančių ir tobulinančių atlikėjų teisių apsaugą organizacijų, konkrečiai per tarptautinę ir Bendrijos teisinę bazę. Šios organizacijos nare yra ir Lietuvos atlikėjams atstovaujanti Lietuvos gretutinių teisių asociacija AGATA.

Abi atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijas vienijančios organizacijos, dar kitaip vadinamos „skėtinės“ organizacijos, vienodina skirtingų šalių praktiką atlikėjų teisių apsaugos srityje, savo nariams teikia įvairią pagalbą, unifikuoja paskirstymo principus ir sistemas, netgi kuria bendras duomenų bazes (pvz., IPDA¹⁵⁹).

¹⁵⁹ SCAPR Policy and Guidelines (including changes adopted on May 2002) // <http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>
Prisijungimo laikas 2007-10-25.

4. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo ateities perspektyvos

Nuo pat atlikėjų teisių pripažinimo ir jų įtvirtinimo teisės aktuose, šių teisių raidą nuolat lydėdavo su technologijų raidos pokyčiais susijusios aplinkybės. Vis naujesni teisių objektų panaudojimo būdai iki šiol neleidžia atsikvėpti kolektyvinio administravimo organizacijoms, tarptautinėms bendrijoms, valstybių vyriausybėms bei kitiems besirūpinantiems atlikėjų teisėmis.

Kuriant šiuo metu galiojančią atlikėjų teisių apsaugos sistemą buvo pasiekta išties nemažai. Tačiau kyla natūralus klausimas: ar ši sistema bus pajėgi tinkamai funkcionuoti ir ateityje? Galbūt kažką joje reikėtų tobulinti? Kokios galėtų būti atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo ateities perspektyvos?

Norint atsakyti į visus šiuos klausimus, visų pirma, reikėtų panagrinėti su kokiomis problemomis šiandien susiduria atlikėjų teisių kolektyvinis administravimas. Nagrinėjant šį klausimą bus analizuojama Europos, kaip vieno iš labiausiai atlikėjų teisių srityje pažengusio regiono situacija.

4.1. Problemiškų sričių analizė

Iš tiesų, nepaisant novatoriško Europos atlikėjų teisių reglamentavimo, kolektyvinio atlikėjų teisių administravimo sistemoje yra ir tam tikrų trūkumų. Labiausiai tai pastebima su muzika susijusių internetu ir mobiliaisiais telefonais teikiamu paslaugų srityje.

Atlikėjų teises ir apskritai muziką skaitmeninė revoliucija paveikė labiausiai¹⁶⁰. Nauji bei dinamiški verslo modeliai ir teisių objektų naudojimo praktika atskleidė vieną iš esminių trūkumų – tai nesugebėjimas adekvačiai ir operatyviai reaguoti į technologijų pokyčius. Visa tai iliustruojantis pavyzdys galėtų būti 2006 m. teisių turėtojams surinktas atlyginimas už jų teisių objektų panaudojimą internete bei mobiliuosiuose telefonuose. Šis atlyginimas sudarė mažiau nei 3% Europos kolektyvinio administravimo organizacijų per metus surenkamos sumos¹⁶¹. Kai, tuo tarpu, pajamos iš skaitmeninės muzikos 2005 m. sudarė 1,7 mlrd. JAV dol.¹⁶²

¹⁶⁰ Kultūros ekonomika Europoje. Studija parengta Europos Komisijai, 2006 m. spalio mėn. // http://www.durys.org/unic/get_file.php?id=84 Prisijungimo laikas 2007-11-25. P. 234.

¹⁶¹ The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 // http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas: 2007-10-01. P. 17.

¹⁶² Kultūros ekonomika Europoje. Studija parengta Europos Komisijai, 2006 m. spalio mėn. // http://www.durys.org/unic/get_file.php?id=84 Prisijungimo laikas 2007-11-25. P. 237.

Nesugebėjimas greitai prisitaikyti prie pasikeitusios situacijos, didelė rinkos fragmentacija bei skirtingi nacionaliniai ES valstybių teisės aktai, neleido paslaugų tiekėjams pradėti visą Europą apimančių internetu parduodamų muzikos įrašų platinimo. Kol teisių turėtojai galvojo ką ir kaip daryti, jų repertuaras tapo nemokamai prieinamas nelegaliose interneto svetainėse ar failų apsikeitimo programose (tokiose kaip P2P¹⁶³ ir kt.). Pavyzdžiui 2005 m. iš viso buvo 350 mln. legalių atsisiuntimų, kai, tuo tarpu, nelegalių – 38 kartus daugiau¹⁶⁴.

Nepaisant to, kad Europos regione kolektyvinio teisių administravimo veikla muzikos srityje yra geriausiai išvystyta, lyginant su kitais pasaulio regionais, jau minėtomis JAV ir Japonija, ES muzikos panaudojimo internete bei mobiliaisiais telefonais srityje ženkliai atsilieka.

Kadangi muzika vis plačiau išnaudoja naujuosius platinimo kanalus, o Europa pasižymi aukštais plačiajuosčio ryšio rodikliais ir vienais aukščiausių mobiliojo ryšio rodikliais pasaulyje¹⁶⁵, tai sudaro prielaidas efektyvesniam teisių užtikrinimui bei didesnio atlyginimo teisių turėtojams surinkimui. Tačiau šioje vietoje susiduriama su didžiausia kliūtimi – ES muzikos pramonės rinkos struktūra ir su tuo susijusi licencijavimo politika.

Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, istorinės aplinkybės lėmė tai, kad muzikos ir su ja susijusių teisių reglamentavimas atskirose ES valstybėse narėse formavosi individualiai, sukurdamas skirtingas atlikėjų teisių administravimo tradicijas, kurias (priešingai nei internetą) riboja valstybių sienos.

Taigi, šiuo atveju, turi būti analizuojamas atlikėjų teisių galiojimas teritorijos (šiuo atveju ES teritorijos) požiūriu.

4.2. Nauji atlikėjų teisių panaudojimo būdai ir jų teisinis reglamentavimas

Kartu su interneto atsiradimu vis daugiau ir daugiau teisių objektų yra panaudojama kibernetinėje erdvėje. Be to, visuotinai pripažįstama, jog toks panaudojimas ateityje tik didės ir sudarys vis ženklesnę dalį tarp visų įmanomų teisių objektų panaudojimo būdų. Kolektyvinio administravimo asociacijos susiduria su tokių teisių objektų licencijavimo problema. Patirtis parodė,

¹⁶³ Angl. peer-to-peer.

¹⁶⁴ The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 // http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas: 2007-10-01. P. 18.

¹⁶⁵ Kultūros ekonomika Europoje. Studija parengta Europos Komisijai, 2006 m. spalio mėn. // http://www.durys.org/unic/get_file.php?id=84 Prisijungimo laikas 2007-11-25. P. 234.

jog įprastiniai licencijavimo metodai minėtiems naujiems panaudojimo būdams nėra tokie efektyvūs kaip tradiciniams¹⁶⁶.

Pirmieji pasiūlymai imtis kolektyvinio teisių administravimo reformų nuskambėjo dar 2000 metų pabaigoje¹⁶⁷. Vėliau sekė 2004 m. balandžio 16 d. Komisijos komunikatas dėl autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo vidaus rinkoje¹⁶⁸. Komunikate greta kitų keliamas ir plataus licencijavimo klausimas. Pažymima, kad teisių turėtojams reikėtų užtikrinti autorių teisių ir kitų teisių apsaugą visą jų galiojimo laikotarpį nežiūrint į tai, kur šios teisės yra suteiktos, ir neatsižvelgiant į valstybių sienas ar naudojimo būdus.

2005 m. liepos 7 d. Europos Komisija išleido darbo dokumentą „Bendrijos iniciatyvos dėl tarptautinio kolektyvinio administravimo studija“¹⁶⁹. Studijos dėmesio centre atsidūrė einamieji klausimai susiję su muzikos licencijavimu internete. Studijoje buvo numatyti trys pasiūlymai:

- 1) nedaryti nieko;
- 2) pasiūlyti kelius, kuriais galėtų būti pagerintas tarptautinis kolektyvinio administravimo organizacijų bendradarbiavimas tarp 25 valstybių narių, panaikinant teritorinius apribojimus bei su naudotojais susijusias diskriminacines nuostatas abipusio atstovavimo susitarimuose;
- 3) suteikti teisių turėtojams galimybę rinktis, kuriai kolektyvinio administravimo organizacijai pavesti administruoti jų teises visos ES mastu.

Studijoje prieinama išvados, jog 3 pasiūlyme pateiktas tarptautinio kolektyvinio administravimo modelis yra efektyviausias¹⁷⁰. Sąlygų, leidžiančių teisių turėtojui pasirinkti kolektyvinio administravimo organizaciją, sudarymas skatins konkurenciją tarp organizacijų, tokių būdu teisių turėtojais galės labiau išnaudoti savo potencialą. Galimybė teisių turėtojams rinktis administravimo organizaciją skatins jas teikti optimalias paslaugas visiems savo nariams, nepriklausomai nuo jų buvimo vietos bei padidins teisių turėtojų „tarptautines“ pajamas.

Remiantis minėta studija, Europos Komisija priėjo išvados, kad dabartinis intelektinės nuosavybės teisių administravimas – tam tikrose konkrečiose teritorijose, kurios dažniausiai

¹⁶⁶ Omenyje turima situacija, kai teisėtai internetu teikiantiems muzikos paslaugas teisių objektų naudotojams skirtingose šalyse reikia gauti atskiras licencijas tokių objektų panaudojimui.

¹⁶⁷ Hearing on Collective Management, Brussels, 13-14 November 2000 // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/management/hearing-collective-mgmt_en.htm Prisijungimo laikas 2007-11-27.

¹⁶⁸ 2004 m. balandžio 16 d. Komisijos komunikatas dėl autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo vidaus rinkoje // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2004/com2004_0261en01.pdf Prisijungimo laikas 2007-11-27.

¹⁶⁹ 2005 m. liepos 7 d. Komisijos darbo dokumentas „Bendrijos iniciatyvos dėl tarptautinio kolektyvinio administravimo studija“ // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/study-collectivemgmt_en.pdf Prisijungimo laikas 2007-11-27.

¹⁷⁰ 2005 m. liepos 7 d. Komisijos darbo dokumentas „Bendrijos iniciatyvos dėl tarptautinio kolektyvinio administravimo studija“ // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/study-collectivemgmt_en.pdf Prisijungimo laikas 2007-11-27. P. 5.

sutampa su valstybių sienomis – yra didelio neefektyvumo priežastis bei trukdo atsirasti naujoms internetinėms paslaugoms, kurios yra priklausomos nuo saugomo turinio¹⁷¹. Galimybės gauti „bendrą“ licenciją nebuvimas sudaro kliūtis internetu teikiamų muzikos paslaugų vystymuisi ir tobulėjimui, bei tuo pačiu – mažina ES galimybes konkuruoti pasaulinėje rinkoje¹⁷².

Galiausiai 2005 m. spalio 18 d.¹⁷³ Komisija pateikė rekomendaciją 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje¹⁷⁴ (toliau – rekomendacija 2005/737/EB).

Priimdama šią rekomendaciją Europos Komisija siekė pagrindinio tikslo – liberalizuoti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą, numatant galimybę internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje veikiantiems subjektams gauti licenciją, kuri apimtų daugelį teritorijų ir galiotų visos ES mastu. Kitaip tariant, siekiama komerciniams naudotojams užtikrinti „vieno langelio“ principą. Tokiu būdu taip pat buvo siekiama padidinti komercinių naudotojų teisinį tikrumą jiems vykdant savo veiklą ir skatinti teisėtų interneto paslaugų plėtrą, tokiu būdu didinant teisių turėtojų pajamas. Rekomendacijoje numatyta, kad teisių turėtojai turėtų turėti teisę patikėti bet kurios kūrinio naudojimo internete teisės, reikalingos teisėtoms muzikos paslaugoms internetu teikti, administravimą pasirinktos teritorijos kolektyviniam teisių administratoriui, nesvarbu, kurioje valstybėje narėje kolektyvinis teisių administratorius ar teisių turėtojas gyventų arba kurios valstybės narės piliečiai jie būtų. Tuo pačiu rekomendacija reikalauja, jog kolektyvinio administravimo organizacijos konkuruotų tarpusavyje, tokiu būdu pritraukdamos teisių turėtojus iš kitų šalių bei garantuotų naudotojams visą Europą apimančias licencijas nepriklausomai nuo naudotojo gyvenamosios vietos.

4.3. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo permainos

Sparčiai tobulėjantys nauji teisių objektų panaudojimo būdai negalėjo nuošaly palikti teisių turėtojų. Savaimė suprantama, jog pirmiausiai šią situaciją įvertino patys teisių turėtojai ir jiems

¹⁷¹ The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 //

http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas: 2007-10-01. P. 23.

¹⁷² Music copyright: Commission proposes reform on Internet licensing //

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/872&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> Prisijungimo data 2007-10-01.

¹⁷³ *Tikroji rekomendacijos priėmimo data 2005 m. spalio (o ne gegužės) 18 d.* 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje klaidų ištaisymas // OL 2005, L 284. P. 10.

¹⁷⁴ 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje // OL 2005, L 276. P. 54.

atstovaujančios kolektyvinio administravimo organizacijos. Teisių turėtojams labiau nei bet kam rūpėjo, kad internetu teikiamos muzikos paslaugos būtų efektyviai licencijuojamos. Tokių iniciatyvų pavyzdžiai galėtų būti Simulcasting¹⁷⁵, Santjago ir Barselonos susitarimai. Visi šie susitarimai leido dalyvaujančioms organizacijoms išduoti daugelį teritorijų apimančias licencijas, kurios apima visų susitarimuose dalyvaujančių šalių repertuarus, paliekant kiekvienai organizacijai teisę numatyti savus tarifus.

Vėliau šiuos susitarimus išnagrinėjusi EK nustatė, jog jie prieštarauja konkurencijos teisei. Susitarimai buvo laikinai sustabdyti, o 2004 m. jų galiojimo terminai baigėsi ir jie nebuvo pratęsti. Vėl buvo sugrįžta prie teritorijomis apribotų licencijų¹⁷⁶.

Tenka pastebėti, jog minėtos Europos Sąjungos pastangos reformuoti muzikos rinką labiau liberalizuojant autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą nebuvo tokios vaisingos kaip tikėtasi iš pradžių. Tiek prieš priimant rekomendaciją, tiek po jos priėmimo buvo galima išgirsti įvairių nuomonių dėl tokios reformos. Tuo tarpu situacija nuo rekomendacijos priėmimo iš esmės taip ir nepasikeitė. Negana to, vis dažniau pasigirsta kalbos ir nuomonės apie tai, jog neribotas licencijų teikimo liberalizavimas gali sustiprinti pelningiausių įrašų gamintojų poziciją bei pakenkti kultūrinei įvairovei¹⁷⁷. Kaip išeitis yra siūloma didesnė, bet kontroliuojama konkurencija. Tik tokiu būdu konkurencija šioje srityje būtų naudinga visiems rinkos dalyviams ir tuo pačiu paskatintų kultūrinę įvairovę.

Panašią nuomonę yra išsakęs ir Europos Parlamento Teisinių reikalų komitetas, kuriam yra pavesta ruošti pranešimus apie tarptautinį kolektyvinį administravimą. Pastarasis pranešimas buvo paruoštas dar 2006 m. lapkritį, tačiau dėl įvairių subjektų suinteresuotumo pranešimas¹⁷⁸ Europos Parlamentui buvo pateiktas tik 2007 m. kovo 5 d.

Savo pranešime Teisinių reikalų komitetas pažymi, jog rekomendacija 2005/737/EB yra susijusi su rimtais padariniais autorių teisių rinkai, o pagrindiniai rinkos dalyviai jau veikia remdamiesi ja. Ši rekomendacija neabejotinai yra ne vien tik paprasčiausias galiojančių taisyklių išaiškinimas ir papildymas, kadangi jos poveikis turi visas teisėkūros iniciatyvos savybes. Tuo pačiu

¹⁷⁵ Simulcasting – liet. „simultransliavimas“ – sinchroniškas ir nepakeistas tradicinių transliavimo programų perdavimas skaitmeniniais tinklais, pvz. eterinės radijo stoties transliacijos viešas paskelbimas internete.

¹⁷⁶ Alich, S. Rights administered by CMROs // (Neišleista). P. 8.

¹⁷⁷ Raginama priimti direktyvą dėl internetinių muzikos paslaugų http://www.europarl.europa.eu/news/expert/briefing_page/3713-071-03-11-20070228BRI03712-12-03-2007-2007/default_p001c006_lt.htm Prisijungimo laikas 2007-12-05.

¹⁷⁸ Europos Parlamento Teisinių reikalų komiteto 2007 m. kovo 5 d. pranešimas dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2007-0053+0+DOC+WORD+V0//EN&language=LT> Prisijungimo laikas 2007-12-05.

pabrėžiama, kad tie patys principai, kurie taikomi kolektyviniam administravimui internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje, gali būti (ir labai tikėtina, jog atėjus laikui bus) taikomi taip pat ir nelinijinėje aplinkoje, pvz., transliavimui. Taigi su internetu susiję precedentai yra pagrindas, kuriuo remiantis vyks platesnės autorių teisių ir gretutinių teisių rinkos vystymasis. Būtent tai išryškina bet kokios iniciatyvos šioje srityje svarbą¹⁷⁹.

Minėtame pranešime savo nuomonę taip pat išsakė ir Europos Parlamento Kultūros ir švietimo komitetas. Komiteto nuomone muzika nėra prekė, o kolektyvinio administravimo asociacijos dažniausiai yra pelno nesiekiančios organizacijos, ir kad ginant teisių turėtojų interesus ir saugant kultūrinę įvairovę ir kūrybingumą Europoje nenaudinga taikyti sistemą, grindžiamą neribojama konkurencija¹⁸⁰.

Taigi, 2007 m. kovo 13 d. Europos Parlamentas atsižvelgdamas, inter alia, į Teisės reikalų komiteto pranešimą ir į Kultūros ir švietimo komiteto nuomonę priėmė rezoliucija dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje¹⁸¹.

Rezoliucijoje pabrėžiama, kad svarbu išvengti autorinių honorarų mažinimo ir neleisti pelningiausiems teisių turėtojams stiprinti savo vyraujančios pozicijos. Todėl siūloma kol kas išlaikyti dabartinę dvišalės autorinių atlyginimų rinkliavos sistemą, kartu užtikrinant aukšto lygio teisių turėtojų apsaugą. ES ragina valstybes padidinti kolektyvines teises administruojančių asociacijų skaidrumą, taip pat nustatyti lygiateisę, nešališką ir veiksmingą ginčų sprendimo tvarką. Kartu siūloma plėtoti naujus licencijavimo modelius, labiau pritaikytus prie internetinės aplinkos¹⁸².

Siekdama rekomendacijoje iškeltų tikslų Europos Komisija ir toliau bendradarbiauja su valstybių narių menininkais, įskaitant ir muzikantus (teisių turėtojus) ir jiems atstovaujančiomis kolektyvinio teisių administravimo organizacijomis. Nuolat aiškinamasi, kokia buvo pasiekta pažanga.

¹⁷⁹ Ten pat. P. 11.

¹⁸⁰ Europos Parlamento Teisinių reikalų komiteto 2007 m. kovo 5 d. pranešimas dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2007-0053+0+DOC+WORD+V0//EN&language=LT> Prisijungimo laikas 2007-12-05. P. 15 -16.

¹⁸¹ 2007 m. kovo 13 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje.

¹⁸² ..

Pastarąjį kartą Europos Komisija, norėdama įvertinti internetinio muzikos sektoriaus vystymąsi, 2007 m. pradžioje kreipėsi¹⁸³ į visas ES kolektyvinio administravimo organizacijas su prašymu pateikti savo pastabas ir pasiūlymus, susijusius su minėta rekomendacija.

Kreipimesi siekiama išsiaiškinti, kokie buvo sudaryti susitarimai, kam rekomenduojamo pobūdžio licencijavimas galėtų atnešti didžiausios naudos (pelno), kuriems internetu teikiamų muzikos paslaugų sektoriams labiausiai reikėtų paprastesnio licencijavimo, su kokiomis konkrečiomis kliūtimis susiduriama siekiant šio tikslo, ir ar dėl to nenukentės individualus teisių turėtojas bei kiti klausimai.

Autoriaus nuomone, kolektyvinio administravimo organizacijų konkuravimas tarpusavyje siekiant tapti dominuojančia organizacija Europoje teisių turėtojams gali turėti mažiau naudos nei naudotojams. Konkuruojančių JAV administravimo organizacijų pavyzdys parodo, kad konkurencija ne visuomet skatina efektyvumą. Tarpusavyje konkuruojančios BMI¹⁸⁴ ir ASCAP¹⁸⁵, norėdamos prisivilioti teisių turėtojus ir atstovauti jų repertuarą, turi skirti dideles išlaidas reklamai dėl ko JAV kolektyvinio administravimo metinės pajamos 2,6 karto mažesnės nei ES¹⁸⁶.

Tiek regioninis, tiek tarptautinis kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos reguliavimas yra būtinas, ypač tai pasakytina apie Europoje veikiančias organizacijas, kadangi įgyvendinant bendrosios rinkos politiką, teisių objektų panaudojimas dažniausiai nebeapsiriboja šalies sienomis, o atskirų valstybių įstatymų kolizijos apsunkina tiek naudotojų, tiek pačių teisių turėtojų bei jiems atstovaujančių kolektyvinio administravimo organizacijų veiklą.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog šiuo metu ES veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos, jų atstovaujami teisių turėtojai bei naudotojai yra atsidūrę tam tikroje neapibrėžtoje situacijoje. Tuo tarpu, situacijos neapibrėžtumas lemia teisinį netikrumą, o tai trukdo įgyvendinti vieningos rinkos politiką.

Konkurencija tarp kolektyvinio administravimo organizacijų suteikiant daugelyje teritorijų galiojančias licencijas yra sveikintina, tačiau tokia konkurencija turi būti ir kontroliuojama. Šiam tikslui pasiekti būtinas aiškesnis tarptautinis kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos reglamentavimas.

¹⁸³ EC Call for comments // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/monitoring_en.pdf
Prisijungimo lakas 2007-10-24.

¹⁸⁴ Broadcast Music, Inc www.bmi.com

¹⁸⁵ The American Society of Composers, Authors and Publishers www.ascap.com

¹⁸⁶ The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 //

http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas 2007-10-01. P. 21.

Išvados

1. Nors tarptautiniu lygmeniu atlikėjo sąvoką apibrėžia tik 1961 m. Romos konvencija bei 1996 m. PINO atlikimų ir fonogramų sutartis – atlikėjo sąvoka apibrėžta pakankamai nuosekliai. Kadangi šiuose tarptautiniuose dokumentuose nustatyti tik minimalūs apsaugos standartai, nacionalinėje teisėje atlikėjo sąvoka gali ir turėtų būti apibrėžiama plačiau.
2. Atlikėjų veikla reikalauja atitinkamų pajamų, kaip pagrindo tolimesnei meninei veiklai. Tokių pajamų užtikrinimo ir investicijų atsipirkimo galimybė gali būti efektyviai garantuota tik užtikrinant pakankamą atlikėjų teisinę apsaugą, tai yra, nustatant kuo aukštesnį minimalų apsaugos lygį tarptautiniu mastu.
3. Skirtingi atlikėjų teisių objektai (atlikimas, atlikimo įrašas ir fonograma) tarpusavyje yra glaudžiai susiję, todėl labai svarbu išlaikyti takoskyrą tarp šių objektų, kadangi nuo konkretaus objekto panaudojimo dažnai priklauso teisių turėtojui įstatymais teikiama apsauga.
4. Atlikėjų teisės gauti atlyginimą už fonogramų transliavimą, retransliavimą ir viešą paskelbimą, kaip vienos iš pagrindinių turtinių teisių ekonomine prasme, reglamentavimas neužtikrina atlikėjų turtinių interesų apsaugos, kadangi apsiribojant vien tik fonogramų panaudojimu ir neįtraukiant atlyginimo už atlikimo įrašų naudojimą, pažeidžiami atlikėjų turtiniai interesai.
5. Atlikėjų teisių apsaugos terminus reglamentuojančios normos yra pakankamai harmonizuotos tarptautiniu mastu bei tinkamai įgyvendinamos. Tačiau šiuolaikinės technologijos leidžia sukurti komercinį įrašo potencialą beveik neribotam laikui, todėl, atsižvelgiant tiek į besikeičiančias aplinkybes, tiek į kitų pasaulio regionų valstybių politiką, reikėtų planuoti šios apsaugos termino pratęsimą.
6. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo sistema susideda iš tokių elementų: teisių turėtojais suteikia įgaliojimus kolektyvinio administravimo organizacijai administruoti jų teises, o tai yra, kontroliuoti jiems priklausančių darbų naudojimą, derėtis su būsimais naudotojais, suteikti jiems licencijas, nustatyti jose atitinkamą atlyginimą, surinkti tą atlyginimą ir paskirstyti jį teisių turėtojams.
7. Atlikėjų teisių reglamentavimas bei šių teisių kolektyvinis administravimas šiandieninėje situacijoje iš esmės yra pakankamas atlikėjų turtiniams interesams apsaugoti. Galima teigti, jog iškelta hipotezė pasitvirtino, tačiau siekiant išlaikyti efektyvią atlikėjų teisių apsaugą,

derinant ją su naudotojų interesais, atlikėjų teisių reglamentavimas turėtų vykti operatyviau tiek tarptautiniu, tiek regioniniu lygiu.

Literatūros sąrašas

Tarptautinės sutartys:

1. Berno konvencija „Dėl literatūros ir meno kūrybinių apsaugos“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-988.
2. Tarptautinė konvencija „Dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-249.
3. International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms Broadcasting Organisations. Status on April 13, 2007 // <http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/rome.pdf> Prisijungimo laikas: 2007-12-04.
4. Konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo // Valstybės žinios. 1999, Nr. 82-2416.
5. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
6. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 95-2970.
7. WIPO Performances and Phonograms Treaty. Status on April 26, 2007 // <http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/wppt.pdf> Prisijungimo laikas 2007-12-04.

2. Europos Sąjungos teisės aktai:

8. 1992 m. lapkričio 19 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 92/100/EEB dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorinėms teisėms gretutinių teisių intelektinės nuosavybės srityje // OL 1992, L 346. P. 61.
9. 1993 m. rugsėjo 27 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo // OL 1993, L 248. P. 15.
10. 1993 m. spalio 29 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/98/EEB harmonizuojanti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos terminą // OL 1993, L 290. P. 9.
11. 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo // OL 2001, L 167.
12. 2004 m. balandžio 16 d. Komisijos komunikatas COM(2004) 261 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo vidaus rinkoje // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2004/com2004_0261en01.pdf Prisijungimo laikas 2007-11-27.
13. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo // OL 2004, L 157. P. 45.
14. 2005 m. liepos 7 d. Komisijos darbo dokumentas „Bendrijos iniciatyvos dėl tarptautinio kolektyvinio administravimo studija“ // http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/study-collectivemgmt_en.pdf Prisijungimo laikas 2007-11-27.
15. 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje // OL 2005, L 276. P. 54.

16. 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje klaidų ištaisymas // OL 2005, L 284. P. 10.
17. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/115/EB dėl nuomos teisės ir panaudos teisės, taip pat tam tikrų autorių teisėms gretutinių teisių intelektinės nuosavybės srityje // OL 2006, L 376. P. 28.
18. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų // OL 2006, L 372. P. 12.
19. 2007 m. kovo 5 d. Europos Parlamento Teisinių reikalų komiteto pranešimas dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2007-0053+0+DOC+WORD+V0//EN&language=LT> Prisijungimo laikas 2007-12-05.

3. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

20. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74.
21. Lietuvos Respublikos tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-236.
22. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutarties ratifikavimo // Valstybės žinios. 2000, Nr. 95-2967.
23. Lietuvos Respublikos Konvencijos dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 82-2410.
24. Lietuvos Respublikos bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1947), Baigiamojo dokumento, išreiškiančio daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus, Sutarties dėl civilinės aviacijos orlaivių prekybos, Lietuvos prisijungimo prie Marakešo sutarties, įsteigiančios Pasaulio prekybos organizaciją, protokolo, Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos Valstijų supratimo memorandumo dėl geografinių nuorodų apsaugos ir darbo grupės dėl Lietuvos stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją ataskaitos ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1619.
25. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1598. (Aktuali redakcija nuo 2006 m. spalio 22 d.)
26. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, NR. 25-745.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 997 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimo Nr. 1106 "Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo" pakeitimo” // Valstybės žinios. 2007, Nr. 102-4156.
28. Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2003 m. lapkričio 26 d. įsakymas Nr. ĮV-444 “Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo” // Valstybės žinios. 2003, Nr. 113-5082.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 12 d. nutarimas Nr. 1018 „Dėl autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 80-3655.

4. Užsienio valstybių teisės aktai:

30. Intellectual Property Code // No. 92-597 of July 1, 1992, as last amended by Laws No. 94-361 of May 10, 1994, and 95-4 of January 3, 1995. http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/fr/fr003en.html Prisijungimo laikas 2007-12-20.

31. German Law on Copyright and Neighboring Rights (Copyright Law) (Text of September 9, 1965, as last amended by the Law of July 16, 1998) // <http://www.wipo.int/clea/en/fiche.jsp?uid=de080> Prisijungimo laikas 2007-11-05.
32. Netherlands Related Rights Act (1993) // <http://www.ivir.nl/legislation/intellectual-property/netherlands.html> Prisijungimo laikas 2007-11-05.

II. Specialioji literatūra

1. A critical analysis of Professor M. Walter's comparative study of various international instruments in the field of related rights // Copyright bulletin. UNESCO publishing, 2001, Vol. XXXV, No. 4. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001255/125514e.pdf> Prisijungimo laikas 2007-11-03.
2. Alich, S. Legal Position of Users of Protected Works // (Neišleista).
3. Alich, S. Rights administered by CMROs // (Neišleista).
4. Arnold, R. Performers' Rights. London: Sweet & Maxwell, 1997. P. 33.
5. Balcevič, L. Atlikėjų ir fonogramų gamintojų gretutinių teisių apsauga ir kolektyvinis administravimas // Ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. Vilnius: Eugrimas, 2001.
6. Blanc, X. 2001 m. birželio 12 d. pranešimas Gretutinių teisių administravimas (ilustruojama atlikėjų teisių administravimo pavyzdžiu). (Neišleista).
7. The collective management of rights in Europe: The quest of efficiency. July 2006 // http://www.europarl.europa.eu/comparl/juri/study/rights_en.pdf Prisijungimo laikas: 2007-10-01. P. 5.
8. Collective management of copyright and related right // What is collective management of copyright and related rights? http://www.wipo.int/about-ip/en/about_collective_mngt.html#P46_4989 Prisijungimo laikas 2007-11-20.
9. Collective management of Rights – a European model? // KEA European affairs newsletter 2007 vasaris, Nr. 10 <http://www.keanet.eu/news/The%20Independent%20Voice%200701.pdf> Prisijungimo laikas 2007-10-05.
10. Conclusion on Performers' rights in the European directives // http://www.aepo.org/pages/73_1.html Prisijungimo laikas 2007-12-20.
11. Ficsor, M. Copyright And Related Rights In The Context Of The Internet. 2003 April 29 and 30 // http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2003/ip_tip/doc/wipo_ip_tip_03_9.doc Prisijungimo laikas 2007-12-09.
12. Ficsor, M. Collective Administration of Copyright and Neighboring Rights // Geneva: 1990.
13. Ficsor, M. Collective Management of Copyright and Related Rights // Geneva: World Intellectual Property Organization, 2002.
14. Ficsor, M. The establishment and functioning of collective management organizations: the main features // http://www.arbiter.wipo.int/edocs/mdocs/arab/en/wipo_cr_krt_05/wipo_cr_krt_05_9.doc Prisijungimo laikas 2007-11-20.
15. Ficsor, M. Collective Management Of Copyright And Related Rights At A Triple Crossroads: Should It Remain Voluntary or May It Be "Extended" or Made Mandatory? // http://portal0.unesco.org/culture/en/file_download.php/4393e8012f163bf14b045706188c753Ficsor+Eng.pdf Prisijungimo laikas 2007-11-25.
16. Ficsor M., The law of copyright and the internet: the 1996 WIPO treaties, their interpretation and implementation // Oxford: 2002.

17. Gervais, D. J. Collective management of copyright and neighbouring rights in Canada: an international perspective // http://www.pch.gc.ca/progs/ac-ca/progs/pda-cpb/pubs/collective/cont_e.cfm Prisijungimo laikas 2007-12-11.
18. Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas // Vilnius, 2001.
19. Koskinen-Olsson, T. From Artist to Audience // WIPO pub. No. 922(E). http://www.wipo.int/freepublications/en/copyright/922/wipo_pub_922.pdf Prisijungimo laikas 2007-12-02.
20. Kultūros ekonomika Europoje. Studija parengta Europos Komisijai, 2006 m. spalio mėn. // http://www.durys.org/unic/get_file.php?id=84 Prisijungimo laikas 2007-11-25.
21. Sud. Nijolė Matulevičienė. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos seminaras “Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga ir kova su piratavimu”. Vilnius, 1996 m. vasario 27-28 d. Seminaro pranešimų rinkinys. Vilnius: Spauda, 1997.
22. Lewinsky, S. Intellectual Property, Nationality, And Non-Discrimination // <http://www.wipo.int/tk/en/hr/paneldiscussion/papers/word/lewinski.doc> Prisijungimo laikas 2007-12-01.
23. Lietuvos gretutinių teisių asociacijos įstatai // <http://www.agata.lt/lt/?id=1&item=28> Prisijungimo laikas 2007-10-12.
24. Mizaras, V. Gretutinės teisės. Paskaitų medžiaga // http://www.tf.vu.lt/failai/6%20tema_Gretutinesteises.pdf Prisijungimo laikas 2007-10-24.
25. Romos konvencijos ir fonogramų konvencijos komentarai // Vilnius, 2002.
26. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai // Vilnius, 2001.
27. Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga ir kova su piratavimu. Pranešimų rinkinys. Sudarytoja N. Matulevičienė. - Vilnius: Spauda, 1997.
28. SCAPR Policy and Guidelines (including changes adopted on May 2002) // <http://www.scapr.org/files/20/144.pdf> Prisijungimo laikas 2007-10-25.
29. Per-program license // http://songwriter101.com/lingo/386_0_5_0_C/ Prisijungimo laikas 2007-12-04.
30. Report on the collective management of copyright in the European Union. Deloitte & Touche ITEC group, Markt/E/JR D 2000 Brussels // ifpi@ifpi.com Prisijungimo laikas 2007-11-23.
31. Rudolph, J. W. The Importance and Functioning of Collective Management Organizations // Speech at the WIPO National Seminar on Copyright and Related Rights for Lawyers and Judges, Damascus, April 27 and 28, 2005 http://www.kopinor.org/opphavsrett/artikler_og_foredrag/the_importance_and_functioning_of_collective_management_organizations Prisijungimo laikas 2007-12-01.
32. Policy and guidelines for international cooperation (Adopted by SCAPR 23 October 1995) // <http://www.scapr.org/files/20/144.pdf> Prisijungimo laikas: 2007-12-04.
33. What is AEPO-ARTIS? Short presentation // http://www.aepo-artis.org/pages/11_1.html Prisijungimo laikas 2007-10-25.
34. Sterling, J.A.L. World Copyright Law // London: Second edition. 2003.
35. What are performers' rights. // http://www.aepo.org/pages/44_1.html Prisijungimo laikas 2007-12-09
36. Vincent, J. Analysis Of The WPPT Treaty Of The 20 December 1996 // www.fim-musicians.com/pdf/7_1_2_1_1.pdf Prisijungimo laikas 2007-11-05.
37. Vileita A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) str. komentaras. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. Tarptautinė Romos konvencija

- dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos // Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.
38. V. Mizaras. intelektualinės nuosavybės teisių gynimo reglamentavimo novelos Europos Bendrijos teisėje: pagrindiniai principai // Teisė. 2005 (55).

III. Praktinė medžiaga

1. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymo projekto // 2002-07-22. <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/getfmt?C1=e&C2=172469> Prisijungimo laikas 2007-10-24.
2. Europos Teisingumo Teismo 1993 m. spalio 20 d. sprendimas byloje C-326/92, Phil Collins v. Imtrat.
3. Music copyright: Commission proposes reform on Internet licensing // <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/872&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> Prisijungimo data 2007-10-01.
4. Raginama priimti direktyvą dėl internetinių muzikos paslaugų // http://www.europarl.europa.eu/news/expert/briefing_page/3713-071-03-11-20070228BRI03712-12-03-2007-2007/default_p001c006_lt.htm Prisijungimo laikas 2007-12-05.
5. Vilniaus apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A²⁹-896/07 Lietuvos gretutinių teisių asociacija v. AB-firma „Viti“.

Santrauka

Darbo tema – atlikėjų teisių kolektyvinis administravimas. Dabartis ir perspektyva.

Atlikėjų teisių apsauga yra palyginti naujas reiškinys. Atlikėjų teisių atsiradimas siejamas su XX a. pradžioje atsiradusiomis naujomis technologijomis, leidusiomis gyvus atlikimus pakeisti atlikimo įrašais. Atlikėjai siekė kontroliuoti savo atlikimus ir reikalavo teisių šiems atlikimams apsaugoti.

Atlikėjų teisės yra fundamentalios. Jomis ne tik užtikrinama atlikėjų turtinių interesų apsauga, šios teisės taip pat skatina ir palaiko kūrybingumą bei bendrą visos visuomenės kultūros raidą.

Nemažai nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų garantuoja atlikėjams jų teises. Svarbiausi iš jų: 1961 m. Romos konvencija, 1996 m. PINO Atlikimų ir fonogramų sutartis bei ES direktyvos.

Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijos – tai jų narių (teisių turėtojų) įsteigtos, dažniausiai pelno nesiekiančios organizacijos. Pagrindinis šių organizacijų tikslas yra surinkti ir paskirstyti teisių turėtojams priklausanti atlyginimą už įvairių jų turtinių teisių panaudojimą.

Darbo tikslas – atsižvelgiant į istorines raidos aplinkybes, išsamiai išanalizuoti dabartinį atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo reglamentavimą tiek tarptautiniu, tiek regioniniu lygiu. Remiantis analize atsakoma į klausimą ar atlikėjų teisių reglamentavimas bei šių teisių kolektyvinis administravimas šiandieninėje situacijoje yra pakankamas atlikėjų turtiniams interesams apsaugoti.

Siekiant tikslo darbe analizuojamas Europos šalyse (ypatingai Lietuvoje) veikiančių atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų teisinis reglamentavimas, identifikuojamos organizacijų santykių su nariais (atlikėjais) bei teisių naudotojais problemos.

Summary

The topic of this paper is Collective Management of Performers' Rights. Nowadays and Future Perspective.

The issue of the performers' neighbouring rights is relatively new. It emerged at the beginning of the twentieth century, particularly as a result of technical developments when recordings began to be substitute for live performances.

Performers have sought to keep control of their performances by claiming rights to protect them.

These rights are fundamental: they secure not only an income for performers but also foster the maintenance and the development of creation and culture in the interest of society as a whole.

Many national laws and certain international normative texts (Rome Convention of 1961, WIPO Performances and Phonograms Treaty of 1996 and European Directives)

Performers collecting societies are associations of rightholders. They are set up to collect and distribute royalties for rightholders on a collective basis.

Collective management societies of performers are generally non profit organisations based on collective agreements in certain cases.

The goal of this paper is a thorough analysis of current regulation of performers rights' collective administration in both international and regional levels taking into consideration the circumstances of historical development. Based on the analysis it will answer the question whether the regulation and collective administration of performers' rights today is sufficient to protect performers' financial interests.

In order to achieve its objectives, this paper explores the legal regulation of performers' rights collective administrative organizations within European countries, concentrating on Lithuania in particular. It also identifies the problem of relationship between such organizations and performers as well as users of these liberties.